

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Katedra trestního práva

Problémy trestního soudnictví nad mládeží

vedoucí diplomové práce: JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.d.

OPONENTI: J. P. S. J. J. J.

Lenka Mošová

V. ročník

Sídliště 393/III, 377 04 Jindřichův Hradec

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Jindřichově Hradci, 27. února 2007

Mošová Lenka
Mošová Lenka

Problémy trestního soudnictví nad mládeží

Obsah:

Úvod	3-4
1. Vymezení pojmů uvedených v zákoně č.218/2003 Sb. ...	5
2. Příčiny provinění a činů jinak trestných	6-8
3. Stav kriminality mládeže	10-11
4. Vývoj právní úpravy.....	11-16
5. Odlišnosti v ZSVM od obecné právní úpravy	17
5.1. koncepce relativní trestní odpovědnosti	17-20
5.2. právní omyl.....	20-21
5.3. institut nutné obhajoby.....	21-22
5.4. místní příslušnost.....	22-24
5.5. vazba	24-25
5.6. ochrana soukromí a osobnosti mladistvého	25-29
5.7. účinná lítost.....	29-30
5.8. promlčení trestního stíhání a výkonu trestního opatření.....	30-31
5.9. zahlazení odsouzení.....	31-32
6. Opatření – obecně.....	33
7. výchovná opatření	33
7.1. obecně.....	33-34
7.2. dohled probačního úředníka.....	34-39
7.3. probační program	39-41
7.4. výchovná zařízení.....	41-42
8. ochranná opatření.....	42-44
9. trestní opatření.....	44
9.1. obecně.....	44-47
9.2. obecně prospěšné práce.....	47-48
9.3. zákaz činnosti.....	48
9.4. vyhoštění.....	48-49

9.5. peněžité opatření - obecně.....	49-51
- formou denní sazby	
- s podmíněným odkladem výkonu	
9.6. podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem.....	51-52
9.7. odnětí svobody.....	52-55
10. odklony.....	56
10.1. obecně.....	56-58
10.2. odstoupení od trestního stíhání.....	58-62
11. řízení ve věcech dětí mladších 15-ti let.....	63-66
12. význam probační a mediační služby	67
13. aktuální problémy	68
13.1. rozlišení stupně nebezpečnosti pro společnost.....	68-69
13.2. postavení nezletilého před soud.....	69
13.3. získání znaleckého posudku.....	69
13.4. ukončení probačního dohledu.....	69-70
Závěr.....	71-73
Seznam použité literatury.....	74-78

Úvod

Tématem této práce jsou problémy trestního soudnictví nad mládeží. Problematiku trestní odpovědnosti a sankcionování mladistvých upravuje zákon č.218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Jde o zákon komplexní povahy, neboť upravuje jak hmotně-právní, tak procesně-právní ustanovení týkající se dětí a mladistvých. Tímto zákonem došlo k oddělení trestání mladistvých a dospělých pachatelů. Dřívější úprava existovala v podobě výjimky z obecné úpravy, dnes je ZSVM zákonem k trestnímu zákonu č.140/1961 Sb. speciálním, což je vyjádřeno i v § 1 odst.3 ZSVM, který říká, že pokud tento zákon nestanoví jinak, užije se na toho, kdo v době spáchání činu nepřekročil osmnáctý rok věku, obecných právních předpisů (tedy trestního zákona). Předchozí úprava obsažená v trestním zákoně, konkrétně v hlavě VII, totiž do značné míry neplnila svůj účel, a to zejména z důvodů nedostatečné diferenciaci trestní odpovědnosti mladistvých a příliš úzké škály zákonných opatření, která nebyla náležitě potřebám mladistvých přizpůsobena.

V posledních letech je problematika týkající se reakcí na protiprávní činy nezletilých a mladistvých pachatelů stále více kladena do popředí.

Účelem zákona č.218/2003 Sb. je podle ustanovení § 1 upravit podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže.

V této práci jsem nejprve vymezila základní pojmy nezbytné k pochopení celého trestního soudnictví týkajícího se mládeže a pokusila jsem se nastínit alespoň některé příčiny, které stojí za jejím delikventním chováním. Kapitola třetí se zaměřuje na statistiku protiprávních jednání páchaných těmito skupinami osob.

Kapitola čtvrtá se snaží nastínit vývoj, který předcházel současné právní úpravě. Proces vývoje byl poměrně složitý, ať se již týkal stanovení právní odpovědnosti mládeže, sankcionování či

otázky, zda je pro tuto oblast vhodná úprava samostatná či úprava v rámci obecného trestního práva. Vývoj je jen sporadicky zachycen od středověku, více pak od vzniku zákona č.48/1931 Sb. z. a n. až po současný zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

V páté kapitole jsem se zabývala některými odlišnostmi zákona č.218/2003 Sb. od obecné právní úpravy. Tyto změny, jež nový zákon pro trestání dětí a mládeže zakotvil, jsou velmi významné.

Kapitola šestá až devátá je pak věnována opatřením, jež mohou být v rámci platné právní úpravy mladistvým ukládána. Tyto kapitoly se postupně věnují opatřením výchovným, ochranným i trestním. Na možnosti jiného řešení protiprávních jednání jsem svou pozornost upřela v kapitole následující, jež pojednává především o odstoupení od trestního stíhání jakožto institutu nově v zákoně zakotveného.

Samostatně jsem se pak zmínila i o úpravě řízení u dětí mladších 15-ti let, ač určité zmínky o nich jsou součástí celého textu práce.

Snažila jsem se neopomenout ani význam probační a mediační služby, jež se významnou měrou podílí na snaze odvrátit mládež od delikventního jednání a nasměrovat tyto osoby k tomu, aby v budoucnu vedly řádný život.

Kapitola třináctá a poslední se soustředila na určité problémy, které se v platné právní úpravě vyskytují a jež nejsou zmíněny již v části textu předcházejícího.

Závěr se soustředí na určité zhodnocení této práce.

1. Vymezení pojmů uvedených v zákoně č.218/2003 Sb.

K pochopení zákona o soudnictví ve věcech mládeže je třeba vysvětlit několik pojmů. **Mladistvým** je osoba, která v době spáchání provinění dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku. Takovou definici obsahuje sám ZSVM v § 2 písm. d). **Dítětem** je ten, kdo je mladší patnácti let, resp. je jím i v den svých patnáctých narozenin, neboť teprve dnem následujícím se stává osobou mladistvou.¹ Souhrnně jsou pak děti a mladiství označováni jako mládež.

Proviněním rozumíme protiprávní čin, který spáchala mladistvá osoba. Aby byl kvalifikován jako provinění, musí být nebezpečnost takového činu pro společnost vyšší než malá (tím se odlišuje od trestného činu, kde se zpravidla vyžaduje nebezpečnost trestného činu pro společnost vyšší než nepatrná). Tento pojem navíc nevyjadřuje tak výrazné odsouzení, jako je tomu u termínu trestného činu.

Oproti tomu pro protiprávní čin spáchaný dítětem se užívá termín **čin jinak trestný**. Tím se rozumí čin, který je relativně ve smyslu trestněprávních předpisů beztrestný, i když jinak, tj. za jiných okolností, by byl trestným činem, splňuje všechny znaky skutkové podstaty, avšak trestným činem není z důvodu nedostatku věku, přičetnosti nebo potřebného stupně rozumové a mravní vyspělosti, aby mladistvý mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání.²

---

¹ Šámal, P., Válková H., Sotolář, A., Hrušáková, M. : Zákon o soudnictví ve věcech mládeže; Komentář 1.vydání, Praha :C.H.Beck, 2004, str.10

² Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M. : Zákon o soudnictví ve věcech mládeže; Komentář 1.vydání, Praha :C.H.Beck, 2004, str. 9

2. Příčiny provinění a činů jinak trestných

Mládež je součástí společnosti a jako její součást také odráží stav morálky, která je ve společnosti nastolena. Právě mladí lidé jsou ovlivněni vším, co se v jejich okolí děje. Nelze tedy říci, že mládež je špatná a může si za to sama, ovšem také nelze svalovat vinu jen na rodiče či jiné blízké osoby, neboť každý by si měl být vědom, že za své jednání odpovídá sám.³

Do určité míry se jeví porušování právních norem jako něco v životě dítěte obvyklého (normálního), např. pokud dítě v mateřské školce chce hračku svého kamaráda, snaží se mu ji sebrat a přitom jej zraní.⁴

V posledních letech se však ve společnosti čím dál více vyskytují sociálně patologické jevy zejm. v souvislosti s chováním mládeže. Sociálně patologické jevy definujeme jako poruchy, které se vyznačují určitou hromadností výskytu, stabilitou a rozšířeností při stejných sociálních podmínkách. Jednak půjde o jevy sice závadné, které však nejsou svou povahou trestné, např. útěk z domova, závislost na alkoholu atd., a jednak takové, které naplňují skutkovou podstatu některého trestného činu.

Co tyto poruchy, resp. jejich nárůst ve společnosti, způsobuje? Příčin je jistě spousta. V první řadě půjde o vztahy v rodině – dnešní doba vyžaduje, aby rodiče neustále pracovali, ti pak nemají dostatečný čas věnovat se svým dětem, děti disponují obrovským množstvím volného času, které samy neumějí plnohodnotně využít, a tak přistupují k nebezpečným počítačovým hrám, druhořadým filmům, v horších případech přicházejí na řadu návštěvy sekt apod. Chybí řádná výchova dětí. Rodiče se svou láskou dětem snaží nahradit penězi, ovšem ani to není příznivá situace, neboť to může v souvislosti s obrovským množstvím času vést k hraní na výherních automatech, nákupu alkoholu, drog atd. V důsledku citového strádání dětí pak dochází ke zkreslení v hierarchii hodnot či

³ Marešová, A.: Kriminalita mládeže, Trestní právo 4/2005, str.14-15

⁴ Válková, H., Sotolář, A.: Čin jinak trestný a možné reakce na něj v systému soudnictví ve věcech mládeže, Trestněprávní revue 7/2004, str.198

k problémům v sociální adaptaci, jež právě může vést až k páčání protiprávních činů. Samozřejmě dalším faktorem majícím vliv na chování dítěte je škola, kde se nezletilí setkávají a svým chováním se ovlivňují navzájem, a také i celková vzdělanost obyvatelstva.

Sociálně patologické jevy plynou z různých skutečností.

Souvisí samozřejmě i s užíváním drog. Půjde-li o požívání drog, na prvním místě dominuje pití alkoholu. Ten je u nás drogou legální. Postupně se však rozšiřuje i užívání jiných – nelegálních – drog ve společnosti. Nesmíme opomenout, že společnost je ke drogám čím dál tolerantnější, a i to je důvodem, že se začínají v masové míře rozrůstat, a to zejm. mezi mladými lidmi. Mladí je často berou jako východisko ze složitých životních situací, jakýsi útěk před realitou. Nebo naopak drogu zkusí, aby vyplnili svůj volný čas, aby se nenudili. Samotné požívání drog u nás není trestným činem. Výrobci těchto látek jsou si vědomi beztrestnosti dětí, a tak se je často snaží získat k využívání na pouliční prodej drog.

Dalším neopomenutelným problémem souvisejícím se sociálně patologickými jevy je chorobné hráčství neboli „gambling“. Ač se to nejeví pravděpodobným, ani ten není mezi mládeží výjimkou. Roste s přímou úměrností s narůstajícími počty kasín, heren, výherních automatů, lákadel v podobě astronomických finančních obnosů, jež je možné vyhrát. Protože však mladí lidé nemají na takovou zábavu zpravidla dostatek peněz, které jsou k provozování této činnosti nezbytně nutné, bývá často spojena s páčáním trestné činnosti v podobě krádeží, loupeží, podvodů apod.

S drogovou závislostí i gamblingem často souvisí provozování prostituce a pornoprodukce. Realitou je, že užívání drog i provozování gamblingu je nepochybně finančně náročnou činností. Mladí tedy potřebují peníze. Jak je získat? Prostituce a pornoprodukce se jim zřejmě jeví jako nejjednodušší možnost. Výdělek, jehož mohou dosáhnout, značně převyšuje hodnotu, jež by mohli vydělat „normální“ prací. Navíc je stále vysoká nezaměstnanost a vyhlídka na práci z jejich pohledu s ohledem na věk a dosažené

vzdělání zřejmě nikterak vysoké. Proto i v této oblasti zaznamenáváme nárůst.

Výše zmíněnými sociálně patologickými jevy jsem se alespoň okrajově zabývala proto, že právě ony často vyúsťují v páchaní trestné činnosti. V posledních letech děti a mladiství představují cca pětinu všech policií stíhaných a vyšetřovaných pachatelů (tj. známých pachatelů). Navíc stále větší podíl mezi pachateli do 18 let věku zaujímají pachatelé, kteří nejsou trestně odpovědní – děti ve věku do 15-ti let.

Mládež se zpravidla trestné činnosti dopouští skupinově. Často jde zejm. o majetkové trestné činy, postupně však narůstá i množství páchané trestné činnosti mravnostní a násilné. Kriminalita mládeže se stala součástí dnešní společnosti, nemůžeme tedy očekávat, že okamžitě, jakmile se začne o problému mluvit, se radikálně sníží, přesto bychom se měli snažit uskutečnit takové kroky, jež by tomuto cíli v budoucnosti napomohly.

3. Stav kriminality mládeže

Stav kriminality mládeže je zachycován nejrůznějšími statickými údaji a komentáři k těmto údajům. Nejčastěji půjde o záznamy zachycené policií ČR, ale i jinými orgány činnými v trestním řízení. Je třeba nezapomínat, že tyto údaje zachycují jen zjištěnou kriminalitu. Často mohou být také zcela zavádějící, neboť některé započítávají do počtu trestných činů i přípravu a pokus o trestný čin a jiné nikoli apod. Proto nelze data zcela vytrhnout ze svého kontextu, ale je nutné zabývat se jimi jako celkem. Záleží např. na době, kdy byl graf zpracován. Základním způsobem stav kriminality ovlivňuje trestní legislativa, neboť např. u majetkových a hospodářských trestných činů došlo ke změně výše majetkové škody, která odděluje přestupky a trestné činy atd.⁵

Statistické údaje o kriminalitě mládeže jsou děleny do dvou kategorií:

- 1) údaje o osobách mladších 15-ti let
- 2) údaje o osobách od 15-ti do 18-ti let⁶

Dle statistik Policie ČR byla vypracována tabulka (tabulka č.1), která znázorňuje přehled mladistvých pachatelů trestné činnosti stíhané a vyšetřované Policií ČR v letech 2003 až 2005. Ze stejného pohledu pak byl zachycen stav protiprávních jednání pachatelů nezletilých (tabulka č.2)⁷.

Příznivé je, že ze získaných statistik vyplývá, že pachatelů z řad mládeže postupně (pozdolna) ubývá.

MLADISTVÍ (15-17 let) BYLI V OBDOBÍ 2003-2005 V ČESKÉ REPUBLICCE STÍHÁNI A VYŠETŘOVANI

Spáchaný skutek	2003	2004	2005

⁵ Marešová, A.: Kriminalita mládeže, Trestní právo 4/2005, str.15

⁶ Marešová, A.: Kriminalita mládeže, Trestní právo 4/2005, str.15-16

⁷ internetový zdroj: www.mvcr.cz

Vraždy (např. osobní vztahy, ostatní)	5	12	2
Násilné činy (např. loupeže, úmyslné ublížení na zdraví, vydírání)	1 235	1 341	1 149
Mravnostní činy (např. pohlavní zneužívání, znásilnění atd.)	194	161	190
Krádeže vloupáním (např. do obchodů, výkladních skříní, chat, kiosků, domků, rodinných domků, do ostatních objektů atd.)	2 323	1 775	1 722
Krádeže prosté (např. kapesní, jízdních kol, motocyklů, jiné na osobách, v bytech, v jiných objektech atd.)	3 620	2 680	2 674
Majetkové trestné činy (např. podvod, poškozování cizí věci)	6 229	4 701	4 643
Ostatní kriminální činy (např. výtržnictví, spreyerství, maření výkonu úředního rozhodnutí atd.)	1 612	1 249	1 197
Zbývající kriminalita (např. dopravní nehody z nedbalosti, šíření poplašné zprávy atd.)	249	213	187

**NEZLETILÍ (1-14 let) BYLI V OBDOBÍ 2003-2005 V ČESKÉ REPUBLICCE
STÍHÁNI A VYŠETŘOVÁNI ZA SPÁCHANÉ SKUTKY**

Spáchaný skutek	2003	2004	2005
Vraždy (např. osobní vztahy atd.)	5	19	1
Násilné činy (např. loupeže, úmyslné ublížení na zdraví, vydírání atd.)	2 851	2 629	581
Mravnostní činy (např. pohlavní zneužívání atd.)	430	343	104
Krádeže vloupáním (např. do bytů, škol, chat, kiosků, domků, obchodů atd.)	4 066	3 149	683
Krádeže prosté (např. kapesní, jiné na osobách, motocyklů, jízdních kol, věcí a součástí z automobilu, atd.)	6 339	4 516	999
Majetkové trestné činy (např. zatajení věci, poškození věci atd.)	2 950	8 196	1 786
Ostatní kriminální činy (např. výtržnictví, spreyerství, požáry, nedovolená výroba a distribuce psych. jedů atd.)	546	1 919	434
Zbývající kriminalita (např. dopravní nehoda z nedbalosti, šíření poplašné zprávy atd.)	494	406	81

4. Vývoj právní úpravy

Vývoj týkající se trestání dětí a mladistvých probíhal poměrně zajímavě. Ve středověku kolem 16. století se v Čechách odlišovaly osoby dospělé od nedospělých pomocí tělesné vyspělosti. Na Moravě byl vývoj o krůček napřed, kdy již od 15. stol. byli dospělí a nedospělí rozlišováni dle svého pohlaví a stavu.⁸ Kodifikace trestního práva se pak objevuje za Josefa I. v roce 1707, a to tzv. Josephina, jež mládí bere jako polehčující okolnost, a to u chlapců do 18-ti let a u dívek do 15-ti let. Významným se stal i hrdelní řád Marie Terezie (Theresiana) z roku 1767, jež zmírňoval tresty a stanovil trestní odpovědnost tak, že:

- děti do 7 let nejsou odpovědné vůbec
- nedospělci do 14 let mají sníženou trestní odpovědnost
- mladiství do 16 let jsou již plně trestně odpovědní.

Do jisté míry hrál významnou roli též trestní zákon z roku 1852, jež pro dětský věk (do 10 let) zcela vyloučil trestní odpovědnost, pro věk nedospělý (10-14 let) stanovil zmenšenou trestní odpovědnost, kdy tyto osoby nebyly odpovědné za přestupky a přečiny, a pro věk mladistvý (14-20 let) zakazoval uložení trestu smrti a doživotního žaláře.⁹

ČSR po svém vzniku v r. 1918 převzala dosavadní právní úpravu. Rakouské právo nemělo řízení proti mladistvým upraveno zvláštním zákonem a mělo jen velmi málo ustanovení týkajících se trestního práva mládeže.

Trestní odpovědnost dle této právní úpravy byla stanovena tak, že děti do 10-ti let nebyly trestně odpovědné, osoby od 10-ti let do dovršení 14-tého roku věku byly odpovědné pouze za zločiny, které se však u nich trestaly jako přestupky u nedospělých, a osoby starší 14-ti let nesly trestní odpovědnost v plném rozsahu.

---

⁸ Válková, H., Dünkel, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, LEGES, Praha 1992, str. 15

⁹ Válková, H., Dünkel, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, LEGES, Praha 1992, str. 16-18

Příznivější vývoj bylo možno zaznamenat na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, kde děti do 12-ti let nebyly vůbec trestně odpovědné a mladiství (mezi 12 až 18 rokem) nebyli trestně odpovědní, pokud nebyli duševně a mravně dostatečně vyvinuti. Soudnictví zde vykonávaly soudy mládeže.¹⁰

Úprava, kterou jsme v této oblasti převzali z Rakouska, se jevila v současné době jako zcela nevyhovující, proto bylo potřebné se na tuto oblast legislativně zaměřit. Následné snahy (osnova z r.1922, osnova z r.1930) vyústily v zákon o trestním soudnictví nad mládeží č.48/1931 Sb. a n. ze dne 11. 3. 1931 (s účinností pro celou republiku od 1. 10. 1931).

„Co nejméně trestati, co nejvíce vychovávat, a je-li nutné trestati, pak i trestem vychovávat a polepšovat.“ Tato úvodní věta vyjadřuje duch československého zákona o trestním soudnictví nad mládeží z r. 1931.¹¹ Tento zákon poprvé v historii našeho státu oddělil trestání mladistvých od obecné trestní úpravy. Zákon byl doplněn vládním nařízením 195/1931 Sb. z a n. ze dne 11. prosince, kterým se provádí zákon o trestním soudnictví nad mládeží.

Zákon byl členěn do 3 částí:

1. Hlava I. - O trestání mládeže obsahovala hmotně právní ustanovení
2. Hlava II. - O trestním řízení proti mladistvým upravovala procesní postupy
3. Hlava III. - Ustanovení závěrečná.

Hranice trestní odpovědnosti u mladistvých osob byla stanovena na 14 let. Osoby mladší 14-ti let se označovaly jako nedospělé a nebyly trestně odpovědné. Osoby od dovršení 14-tého roku věku až do dovršení 18-tého roku se pak označovaly jako mladiství. I v tomto případě zákon stanovil výjimku z obecné trestní odpovědnosti, a to tak, že odpovědnost mladistvého je vyloučena, pokud pro značnou

---

¹⁰ Zborník, F., Kotulan, P., Rozum, J.: Trestní soudnictví nad mladistvými v ČR a v zahraničí str.5

¹¹ Zezulová, J.: Řízení v trestních věcech mladistvých ve znění zákona č.218/2003 Sb., Státní zastupitelství 4/2003, str.2

zaostalost nemohl rozpoznat nesprávnost svého jednání. Pro čin spáchaný mladistvým pachatelem se používal výraz provinění.

V případě, že soud uznal mladistvého vinným, mohl:

- a) upustit od potrestání
- b) odsoudit ho k trestu podmíněně (nesmělo jít o trest delší než 3 roky)
- c) odsoudit ho k trestu nepodmíněně.

Vedle trestů bylo možné též uložit ochranný dozor či ochrannou výchovu, a to nejpozději do 21-tého roku.

Trest zavření do 6 měsíců se vykonával v soudních věznicích, trest delší než 6 měsíců pak v polepšovnicích, kde byli vězni rozděleni do tří kázeňských tříd. Zákon také upravoval problematiku kárných trestů, tzn. že poruší-li vězeň v trestu zavření kázeň a nestačí-li napomenutí nebo výstraha před spoluvězni, lze mu odnímt povolené výhody, a to na dobu 14-ti dnů, odkázat jej do samovazby nejdéle na 3 dny a podle okolností zostřít ji po dobu jednoho dne postem a tvrdým lůžkem. Bylo možné i uložení přísnějšího kárného trestu, ale to až po předložení a schválení dozorčí radou.

Zákon měl i ustanovení týkající se vězňů úchylných (§21).

Význam měl také věk pachatele do 20-ti let, neboť tento věk byl hodnocen jednak jako polehčující okolnost a jednak jako překážka uložení trestu smrti a doživotního žaláře. Pachateli mladšímu 20-ti let mohl být uložen v nejzávažnějších případech trest těžkého žaláře na 10-20 let.

Zákonem o trestním soudnictví nad mládeží byla založena specializace v oblasti soudnictví nad mládeží, kdy byly zavedeny senáty mládeže, soudci mládeže a žalobce mládeže. Nezanedbatelným pokrokem byla i skutečnost, že trestního řízení se měli účastnit i pracovníci sociální péče mládeže jako činitelé spolurozhodující a kontrolující výkon trestu a výchovných opatření. Obligatorně musel mít mladistvý obhájce při hlavním přelíčení a opravném prostředku, v přípravném řízení jen pokud se jednalo o věci vazební. Nebyl-li mladistvý slyšen při hlavním přelíčení nebo

chyběl-li tam jeho obhájce, nebylo možné vydat rozsudek. V takovém případě šlo o zmatečnost řízení (§ 47).

V závěrečné části byly stanoveny 3 skutkové podstaty trestných činů proti mládeži: Neoprávněné uveřejnění, Zanedbání péče mladistvého, Maření ochranných opatření.

Zákon z roku 1931 byl hodnocen jako zákon velmi pokrokový. Tuto jeho vlastnost můžeme vidět:

1. v zásadách trestní odpovědnosti – zohledňovala osobnost subjektu, jehož se trestní odpovědnost týkala
2. v sekundárním uplatnění represivních opatření, primárně se uplatňovala opatření výchovná
3. v preventivním a profylaktickém charakteru některých opatření (ochranný dozor a ochranná výchova)
4. v relativně široké škále prostředků a opatření represivního i výchovného charakteru
5. v dobré technicko-legislativní úrovni.¹²

Samozřejmě v tehdejší době nebyl přijímán pouze kladně. Kritizováno bylo především zvýšení hranice trestní odpovědnosti na 14 let, a to s obavou, že společnost bude méně chráněna před protiprávním jednáním těchto osob, dále bylo poukazováno na to, že léčebná nebo výchovná opatření nemohou být tak účinná jako dosavadní tresty, nedostatek těchto zařízení, kritika toho, že obligatorní ustanovení obhájce se stane pouhou formalitou atd.¹³

Zákon č.48/1931 Sb. z. a n. byl bez náhrady zrušen trestním zákonem č.86/1950 Sb.

Myšlenka obnovení samostatné úpravy trestního systému nad mládeží byla položena již v roce 1992 z řady důvodů, jako např. neexistence speciálních soudů pro mládež, chybějícího systému sociálních pracovníků v rámci trestní justice apod., však neměla být v blízkém čase realizovatelná. Určitý postup na tomto poli lze pak zaznamenat v letech 1997 – 1999, kdy bylo komisí pro rekonstrukci

¹² Čiž, M.: Ochranná výchova v československém trestním práve, Bratislava 1971, str.36

¹³ Válková, H., Důnkel, F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, LEGES, Praha 1992, str. 33

trestního zákona a trestního řádu vytvořeno šest dokumentů věnovaných problematice samostatné úpravy trestního práva mládeže.¹⁴ Na začátku roku 2000 byla komisí vypracována osnova nového zákona, která byla v červenci 2001 schválena vládou a posléze předložena Parlamentu. Do druhého a třetího čtení se návrh dostal až ke konci volebního období (v dubnu 2002), kdy byl z důvodu již velmi krátkého času k projednání z jednání vyřazen.¹⁵ Konečný návrh zákona byl přijat až v roce 2003, s názvem Zákon č.218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

Z řady nedostatků původní obecné právní úpravy vytýkala důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona zejm.:

- nevyhovující úpravu vazby mladistvého
- nedostatečné využívání ustanovení o výjimečném společném řízení mladistvého a dospělé osoby
- nebyla dostatečně upravena ochrana soukromí mladistvých
- nedostačující vymezení zvláštního postupu při výkonu trestů a ochranných opatření mladistvých tak, aby byly odstraněny difamující účinky trestního odsouzení
- nerespektování specializace na trestní věci mladistvých u obecných soudů, policejních orgánů atd.
- nedochází k náležité spolupráci s probační a mediační službou ani s jinými institucemi působícími v oblasti mládeže
- a další.¹⁶

Při vzniku nového zákona se na základě reakce na existující situaci počtu spáchaných protiprávních činů mládeží prosazovaly dvě koncepce:

---

¹⁴ Zezulová, J.: Řízení v trestních věcech mladistvých ve znění zákona č.218/2003 Sb., Státní zastupitelství 4/2003, str.2

¹⁵ Hálková, H.: Proč byla reforma trestního soudnictví ve věcech mládeže oddálena a jaké byly její cíle, Trestněprávní revue 5/2002, str.136

¹⁶ www.psp.cz: důvodová zpráva k zákonu č.218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

1.- jedna znamenala snížení věkové hranice trestní odpovědnosti mladistvých

2.- druhá trvala na zachování věkové hranice dosavadní právní úpravy a kladla důraz na způsob nápravy mladistvých pachatelů a na předcházení protiprávní činnosti mládeže. Z tohoto stanoviska vzešel i konečný návrh zákona.¹⁷

Jak již bylo řečeno výše nová právní úprava soudnictví mládeže se vztahuje na dvě skupiny osob, a to na nezletilé a mladistvé, toto rozlišení je velice významné, neboť umožňuje, a to s ohledem na odlišný stupeň jak biologické, tak i sociálně-psychické vyspělosti, uložit co možná nejvhodnější opatření.¹⁸ Důvodová zpráva počítala též s úpravou mladých dospělých, která však nakonec nebyla do ZSVM zařazena.

---

¹⁷ Zezulová, J.: Řízení v trestních věcech mladistvých ve znění zákona č.218/2003 Sb., Státní zastupitelství 4/2003, str.3

¹⁸ Kolektiv autorů: Problémy trestního postihu mladistvých, Sborník, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2003, str.17

5. Odlišnosti v ZSVM od obecné právní úpravy

Vznik ZSVM si vyžádal zcela jiný přístup společnosti, resp. přístup k trestání mladistvých a dětských provinilců.

5.1. Koncepce relativní trestní odpovědnosti

ZSVM vychází z koncepce relativní (podmíněné) trestní odpovědnosti (oproti absolutní trestní odpovědnosti u dospělých pachatelů), znamená to, že mladistvý je za provinění odpovědný, dosáhl-li 15-tého roku věku a v době spáchání činu dosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, že byl schopen rozpoznat nebezpečnost jednání pro společnost a ovládat své jednání. Toto vyjadřuje § 5 odst.1 ZSVM. Nebyl-li některé (popř. obou) z těchto činností schopen, pak za čin z hlediska trestního práva odpovědný není. Toto pojetí trestní odpovědnosti navazuje na úpravu zákona 48/1931 Sb. z. a n., jež byla postavena na tzv. podmíněné přičetnosti – byla závislá na dosaženém stupni intelektuálního a mravního vývoje mladistvého v době činu.¹⁹ Samozřejmě i u relativní trestní odpovědnosti je stanovena minimální věková hranice, kdy teprve po jejím dosažení je zkoumáno, zda je jedinec dostatečně rozumově a mravně vyspělý.²⁰ Aby mladistvý za svůj čin trestně neodpovídal, musí být jeho nezralost podstatná, tzn. že mladistvý nedosáhl stejného stupně intelektuální a mravní vyspělosti jako jeho vrstevníci. Znalecký posudek (z oboru zdravotnictví odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii) bude vyžadován jen v případech, ve kterých se objeví pochybnosti o duševní zralosti jedince. V praxi půjde o případ, kdy si mladistvý, který spáchal provinění, nebude uvědomovat, že udělal něco špatného. Je-li podstatná nezralost prokázána, postupuje se proti takové osobě jako proti dítěti mladšímu 15-ti let.

¹⁹ Zezulová, J., Růžička, M.: Aktuální problémy zákona č.218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, Státní zastupitelství 7-8/2005, str.6-7

²⁰ Jelínek, J.: K trestní odpovědnosti mladistvých (Několik poznámek k ustanovení § 5 zákona o soudnictví ve věcech mládeže), Kriminallistika 2/2005, str.126

Základem trestní odpovědnosti je věk matrikový, tzn. že určující je datum narození, které se zapisuje do matriky. Ovšem nelze opomíjet ani věk mentální znamenající celkovou vyspělost jedince, tj. jeho biologickou, psychickou a sociální úroveň, jež podmiňuje rozpoznávací a určovací schopnost pachatele. Právě na tomto hledisku je vystavěna teorie relativní trestní odpovědnosti, užívaná u mladistvých.

Zákon v § 5 vychází z relativní trestní odpovědnosti, která je charakteristická – jak už bylo výše řečeno – určitým vývojovým opožděním jedince. Nutno tedy zdůraznit, že se nejedná o duševní chorobu ve smyslu § 12 TZ. § 5 odst.1 lze chápat jako speciální důvod nepřičetnosti, nikoli jiný samostatný důvod vylučující trestní odpovědnost.²¹ Přesto potřeba mít na vědomí, že relativní trestní odpovědnost je v řadě rysů koncipována jako nepřičetnost, neboť i u ní se vyžaduje psychiatrická a časová souvislost, jež znamená, že rozumová a/nebo ovládací schopnost nebyla přítomna v době spáchání činu.

Komentář soudnictví ve věcech mládeže²² pak říká: „S ohledem na rozumovou a mravní způsobilost je stanovena i rozumová a mravní vyspělost ve smyslu § 5 odst.1 ZSVM. Na rozdíl od obecné přičetnosti, resp. nepřičetnosti, která je vázána na duševní poruchu jako projev chorobného stavu, je pojem relativní či podmíněné přičetnosti vázán na rozumovou a mravní vyspělost, která však není projevem choroby, ale pouze důsledkem toho, že dospívání dítěte je proces, který neprobíhá u každého dítěte stejně, resp. ve stejném časovém období, a byť lze stanovit obecnou hranici patnácti let, jako hranici trestní odpovědnosti, kdy je zpravidla dítě již natolik zralé, že obecně má potřebnou způsobilost rozumovou a mravní k trestní odpovědnosti, ale nelze vyloučit, že v důsledku vývojového opoždění, které není chorobné povahy, tomu bude u

²¹ Zezulová, J., Růžička, M.: Aktuální problémy zákona č.218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, Státní zastupitelství 7-8/2005, str.7

²² Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M. : Zákon o soudnictví ve věcech mládeže; Komentář I.vydání, Praha :C.H.Beck, 2004, str.45

konkrétního dítěte jinak, a právě na tyto případy dopadne ustanovení § 5 odst.1 ZSVM.“

Jiný názor na věc zveřejňuje svém článku²³ Jiří Říha, který má za to, že „důsledky nepřičetnosti mladistvého podle § 5 odst. 1 ZSVM i § 12 TZ jsou naprosto shodné, protože § 5 odst. 2 ZSVM stanoví, že dopustí-li se mladistvý uvedený v odstavci 1 činu jinak trestného nebo není-li z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný, lze vůči němu použít obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let.“ Ve svém článku poukazuje na skutečnost, že na mladistvého jak v případě duševní poruchy ve smyslu § 12 TZ, tak ve smyslu nepřičetnosti dle § 5 odst. 1 ZSVM lze uložit pouze opatření taxativně vyjmenovaná v § 93 odst. 1 ZSM, tedy není možné uložit ochranné léčení. S tímto názorem se neztotožňuji, neboť § 5 se týká nedostatečné rozumové či mravní vyspělosti. Zákon se nezmiňuje o duševní poruše. Tedy v případě, že mladistvý trpí duševní poruchou, užije se § 12 TZ a lze použít i ochranné léčení (kdy opatření v § 93 odst. 1 by v případě duševní poruchy ani nemohla plnit svůj účel), kdežto pokud je mladistvý rozumově či mravně nevypělý, pak užijeme ustanovení § 5 ZSVM a opatření uplatňované pro děti mladší patnácti let.

U zmenšené přičetnosti mladistvých existuje ještě jedna odchylka od obecné právní úpravy – při stanovení druhu trestního opatření a jeho výměry je možno přihlídnout i ke skutečnosti, že mladistvý spáchal provinění ve stavu zmenšené přičetnosti, který si přivodil vlivem návykové látky (§ 25 odst. 2 ZSVM).

Praxe však naráží na určitý, ne zcela zanedbatelný problém, neboť se potýká s nedostatkem znalců - odborníků z oboru dětské psychiatrie. Situaci tím více komplikuje ustanovení § 58 odst.1 ZSVM, jež vyžaduje, aby k vyšetření duševního stavu byli přibráni znalci minimálně dva! Byl-li k případu přibrán znalec psycholog

---

²³ Říha, J.: Ještě k nepřičetnosti podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže (zejména ke vztahu § 5 odst. 1, 2 ZSM a § 12 TrZ), *Trestněprávní revue* 10/2006, str.293-299

vedle dvou znalců z dětské psychiatrie a zjistí-li psycholog u mladistvého nedostatek rozumové a mravní vyspělosti, ač znalci psychiatrii došli k závěru, že mladistvý netrpí žádnou duševní poruchou a jeho rozpoznávací a ovládací schopnosti v době spáchání stíhaných skutků byly zachovalé, pak by znalci psychiatrii měli tento nedostatek zhodnotit, ač neshledali žádnou duševní poruchu.²⁴ Konečné rozhodnutí pak samozřejmě bude vždy na znalcích z oboru dětské psychiatrie. Ačkoli však policejní orgán zjistí stav nepřičetnosti ve smyslu § 5 ZSVM již před zahájením trestního stíhání, nelze věc odložit podle § 159a odst.2 TŘ s přihlédnutím k §11 odst.1 písm.d) TŘ, neboť zde existuje zvláštní úprava § 58 ZSVM (oproti §105 odst.1, §116 odst.1,2 TŘ), která má přednost před úpravou obecnou. Aby mohl být zkoumán duševní stav mladistvého, musí být proti němu zahájeno trestní stíhání (tím spíše půjde-li o pozorování duševního stavu). Před sdělením obvinění je možné pouze vyžádat lékařské zprávy, odborná vyjádření apod., které ovšem nemohou nahradit vyšetření duševního stavu ve smyslu § 58 ZSVM.²⁵

5.2. Právní omyl

ZSVM je jediným právním předpisem, ve kterém je upraven právní omyl. Úprava tohoto institutu je obsažena v § 11 odst. 1 písm.b) ZSVM, který říká, že soud může upustit od uloženého trestního opatření mladistvému, který spáchal provinění menší nebezpečnosti činu pro společnost, jeho spáchání lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě, *dopustil-li se činu z neznalosti právních předpisů, která je zejména vzhledem k jeho věku, rozumové vyspělosti a prostředí, ve kterém žil, omluvitelná*. Takový způsob řešení pak zcela odpovídá tzv. restorativní justici, na niž je soudnictví mladistvých založeno.

²⁴ Zezulová, J., Růžička, M.: Aktuální problémy zákona č.218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, Státní zastupitelství 7-8/2005, str.7-8

²⁵ Zezulová, J., Růžička, M.: Aktuální problémy zákona č.218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, Státní zastupitelství 7-8/2005, str.9

Právě ona neznalost právních předpisů, tedy právní omyl, je důvodem pro určitý specifický postup. Neznamená to však, že mladistvý není trestně odpovědný, ale pokud je neznalost právních předpisů omluvitelná, a to především z důvodu zákonem uvedených, pak odůvodňuje zvláštní možnost spočívající v upuštění od potrestání.²⁶

Úprava tohoto institutu byla obsažena již v zákoně č.48/1931 Sb. z a n., kde byla upravena v rámci § 6 odst.1, kdy upustit od uložení opatření bylo možné „jednalo-li se o čin menšího významu, jehož se mladistvý dopustil z nerozvážnosti nebo vlivem jiné osoby nebo sveden byl příležitostí nebo hospodářskou tísní, dopustil-li se činu z omluvitelné neznalosti právních předpisů,...“ Je tedy zřejmé, že zákonodárce se nechal inspirovat právě tímto předpisem, kdy stejně jako tento zákon vychází i stávající právní úprava z toho, že musí jít o čin menší nebezpečnosti pro společnost a neznalost právních předpisů musí být omluvitelná. Úprava se naopak odlišuje v podmínkách aktivního zapojení mladistvého.

5.3. Institut nutné obhajoby

Vznik zákona o soudnictví ve věcech mládeže si vyžádal vznik specializovaných soudů pro mládež i ostatních orgánů činných v trestním řízení a také vznik probační a mediační služby.

Trestní řízení proti mladistvým se odlišuje od trestního řízení vedeného podle trestního řádu v několika směrech. Jedním z nich jsou odborně vyškolené osoby, které s mládeží během trestního řízení pracují. ZSVM široce upravuje institut nutné obhajoby, neboť každá osoba mladší 18-ti let, proti které byla použita opatření nebo byly provedeny úkony podle trestního řádu, musí mít svého obhájce. Tím může být pouze advokát. Opatřeními rozumíme opatření

---

²⁶ Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M. : Zákon o soudnictví ve věcech mládeže; Komentář I.vydání, Praha :C.H.Beck, 2004, str.121-122

výchovná, ochranná a trestní, kdy v přípravném řízení je možno za souhlasu mladistvého použít jen opatření výchovná.²⁷

V případě vykonávacího řízení, řízení o stížnosti pro porušení zákona, řízení o dovolání a řízení o návrhu na povolení obnovy řízení se dokonce věková hranice pro nutnou obhajobu zvyšuje na 19 let.²⁸ Orgány činné v trestním řízení jsou povinny spolupracovat s probační a mediační službou, orgánem sociálně-právní ochrany dětí a dalšími subjekty, jako jsou zájmová sdružení občanů a další. Při řízení je třeba dbát na ochranu soukromí a osobnosti mladistvých zejména proto, aby se snížily difamující účinky trestního řízení. Tím se zabraňuje, aby docházelo k narušení sociálních vztahů mladistvého a nedošlo k negativnímu ovlivnění jeho budoucího vývoje. Není proto možné zveřejnit informaci, která by obsahovala jméno mladistvého nebo jinak umožnila jeho identifikaci. Samozřejmě by se mělo používat v co nejširší míře alternativních opatření.

5.4. Místní příslušnost

Otázku místní příslušnosti upravuje § 37 ZSVM odchylně od úpravy obecné. Prvním kritériem pro určení místní příslušnosti je stálé bydliště mladistvého, a nemá-li je, je jím obvod, kde se zdržuje nebo pracuje. Dalším kritériem je pak místo, kde bylo provinění spácháno. Nelze-li ani takové místo zjistit nebo je-li takové místo mimo území České republiky, koná řízení soud pro mládež nacházející se v obvodu, kde čin vyšel najevo. Tato tři hlediska jsou navzájem v poměru subsidiarity.

§ 37 se výslovně zmiňuje jen o soudech, avšak nepochybně je nutné úpravu místní příslušnosti vztáhnout i na další orgány činné v trestním řízení. Řešení místní příslušnosti státních zástupců se stalo jednou z nejproblematictějších částí tohoto zákona.

---

²⁷ Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M. : Zákon o soudnictví ve věcech mládeže; Komentář 1.vydání, Praha :C.H.Beck, 2004, str.446

²⁸ Zezulová, J.: Řízení v trestních věcech mladistvých ve znění zákona č.218/2003 Sb., Státní zastupitelství 4/2003, str. 4

Zákonodárce sledoval zájmy mladistvých tak, aby veškerá trestná činnost mladistvých (a shodně i dětí mladších 15-ti let) byla řešena prostřednictvím stejného soudu pro mládež. Zákon vycházel z toho, že místo stálého bydliště či místo, kde se mladistvý zdržuje nebo pracuje, má přednost před ostatními z toho důvodu, že umožní nejlépe a v nejširším měřítku zjistit o mladistvém okolnosti o jeho životě, rodinných poměrech, prostředí, ve kterém žije, a díky tomu adekvátně reagovat příslušným opatřením. Také výchovný účinek na mladistvého pak bývá nejpůsobivější.²⁹

Při řešení každého případu je nutno posuzovat, zda jsou splněny podmínky místní příslušnosti, kdy za stálé bydliště je nutno považovat nejen místo, kde je mladistvý přihlášen k trvalému pobytu, ale též takové místo, kde se mladistvý ve skutečnosti vyskytuje, ne však jen dočasně.³⁰

Čl. 3 odst.3 pokynu obecné povahy poř.č.10/2003 stanoví, že při trestním stíhání mladistvého umístěného ve výchovném nebo ochranném zařízení bude činný státní zástupce v obvodu tohoto zařízení (zejm. z několika důvodů, např. potřeba úzké spolupráce s výchovným ústavem atd.), a to za splnění dvou základních podmínek: pobyt ve výchovném zařízení není pouze dočasný a svou povahou se bezprostředně blíží stálému bydlišti.³¹ Důvodem pro použití čl.3 odst.3 pokynu obecné povahy poř.č.10/2003 tedy není dočasný pobyt (např. několik měsíců) v diagnostickém ústavu, výchovném zařízení či věznici. Této zvláštní úpravy nepoužijeme ani tehdy, pokud se mladistvý dopustil provinění v době útěku a byl vzat do vazby – zde se kritérium místní příslušnosti stanoví podle § 37 ZSVM (vazba se nepřibližuje stálému bydlišti). Pokud se však pobyt ve výchovném ústavu bezprostředně blíží stálému bydlišti, užije se zvláštní kritérium místní příslušnosti dle pokynu obecné povahy poř.č.10/2003 i tehdy, pokud mladistvý uprchl.

²⁹ www.nsoud.cz: Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. října 2005 sp.zn. 8 Td 36/2005

³⁰ www.nsoud.cz: Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.června 2006 sp.zn. 8 Dt 33/2006

³¹ Zezulová, J., Růžička, M.: Aktuální problémy zákona č.218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, Státní zastupitelství 9/2005, str.16

Společného řízení (§ 38 ZSVM) o všech proviněních mladistvého a proti všem mladistvým se užije, je-li to s ohledem objasnění věci, hospodárnosti a rychlosti řízení vhodné. Pokud je vedeno společné řízení proti mladistvému a dospělému, k čemuž dochází pouze výjimečně, pak jej koná soud pro mládež. Autoři Zákona o soudnictví ve věcech mládeže, s poznámkami a judikaturou jsou pak toho názoru, že mladiství se protiprávní činnosti dopouštějí velmi často ve skupinách, ve kterých působí i dospělí pachatelé, a proto jsou toho názoru, že by bylo vhodnější, aby společné řízení probíhalo ve větším počtu takových případů.³²

ZSVM zcela vylučuje konat společné řízení proti dítěti a dospělému i proti dítěti a mladistvému, neboť v řízení u dětí mladších 15-ti let se postupuje podle OSŘ.

5.5. Vazba

Vazba lze užít u mladistvého jen ve zcela výjimečných případech. Aby se zamezilo častému využívání tohoto institutu, upravuje ZSVM poměrně široké možnosti nahrazení vazby: vazbu lze nahradit zárukou, dohledem, slibem, peněžitou zárukou nebo umístěním v péči důvěryhodné osoby (§ 50 ZSVM). Vazba nesmí trvat déle než dva měsíce, a jde-li o zvlášť závažné provinění déle než šest měsíců. Tyto lhůty je možno zcela výjimečně prodloužit, a to za kumulativního splnění dvou podmínek:

- 1) pokud nebylo možné pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů trestní stíhání v této lhůtě skončit a
- 2) propuštěním mladistvého na svobodu hrozí, že bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání.

Podmínka uvedená pod bodem jedna musí být vykládána s přihlédnutím ke složitosti a rozsahu potřebného dokazování v dané věci a musí být prokázána objektivně. Tedy není možno přihlížet k průtahům, jež jsou zaviněny organizačními potížemi na straně

---

³² Jelínek, J., Melicharová, D.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, s poznámkami a judikaturou, Praha, Linde 2004, str.66-67

orgánů činných v řízení dle ZSVM nebo jejich liknavému přístupu k vyřizování věci.³³

Vazbu lze prodloužit max. o dva měsíce a v případě zvlášť závažného provinění pak o šest měsíců. K takovému prodloužení může dojít jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem pro mládež. Pod pojmem „prodloužení vazby“ by se v ZSVM mělo rozumět totéž, co pod výrazem „další trvání vazby“ v trestním řádu.³⁴ Odchytky oproti trestnímu řádu se vyskytují i pokud jde o rozhodování o prodloužení vazby: v přípravném řízení o prodloužení rozhoduje soudce okresního soudu pro mládež na návrh státního zástupce. Návrh na prodloužení vazby je povinen doručit státní zástupce tomuto soudu nejpozději 15 dnů před skončením lhůty; stejně je povinen postupovat i tehdy, jestliže v době kratší než 15 dnů před skončením vazební lhůty podá obžalobu. V řízení před soudem rozhoduje soudce soudu pro mládež nadřízeného soudu pro mládež, který je příslušný věc projednat nebo který věc již projednává. Návrh na předložení lhůty vazby je povinen předseda senátu doručit nadřízenému soudu pro mládež nejpozději 15 dnů před skončením lhůty. Pokud návrh není způsobem výše uvedeným doručen, musí předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce propustit mladistvého na svobodu nejpozději den po uplynutí lhůty, na niž bylo trvání vazby omezeno.

5.6. Ochrana soukromí a osobnosti mladistvého

ZSVM na rozdíl od předchozí úpravy zdůrazňuje ochranu soukromí mladistvých a dětí v rámci celého řízení (samozřejmě je nutné nezapomínat, že v případě mladistvých půjde o řízení trestní, kdežto u dětí do 15-ti let platí občanský soudní řád, vycházející ze zcela jiných zásad). Zákon klade důraz na důsledné uplatnění presumpce nevin, kterou spojuje výslovně i s ochranou osobních

³³ Rozhodnutí českých soudů ve věcech trestních 10/2005, Usnesení Krajského soudu v Brně – soudu pro mládež ze dne 19.5.2005, sp.zn. 4 Ntmo 3/2005

³⁴ Zezulová, J.: Řízení v trestních věcech mladistvých ve znění zákona č.218/2003 Sb., Státní zastupitelství 4/2003, str. 6

údajů a soukromí nezletilého jedince v zájmu eliminace škodlivých vlivů na jeho další život.³⁵

Zveřejněním ve smyslu § 52 ZSVM je třeba rozumět takové jednání, které je způsobilé učinit obsah informace přístupným většímu počtu osob.³⁶

Dle § 53 ZSVM, nestanoví-li zákon jinak, nesmí nikdo zveřejnit žádnou informaci, ve které je uvedeno jméno a příjmení mladistvého, nebo takové informace, které by umožnily mladistvého identifikovat, a to během celého trestního řízení. Je tedy zřejmé, že toto ustanovení se vztahuje na všechny osoby, které by takové informace měly k dispozici, nikoliv jen na soudce, státní zástupce či policejní orgány. Zákon připouští možnost na návrh mladistvého konat hlavní líčení nebo veřejné zasedání veřejně.

Rozsudek se vyhláší vždy veřejně a v přítomnosti mladistvého. Každý se vyhlášení může zúčastnit, avšak informace, které se v jednací síni dozví, nesmějí být dále šířeny.

Zejména z důvodu negativního dopadu na psychický stav mladistvého a difamující účinky, jež by mladistvý v důsledku zveřejnění osobních údajů velmi pocítil, byla zákonodárcem upřednostněna ochrana soukromí a osobnosti mladistvých před účastí veřejnosti.

Veřejnost, zejm. pokud šlo o média, nebyla této úpravě zpočátku příliš nakloněna. K dodržování ustanovení zákona o zákazu zveřejňování určitých informací napomáhá sankcionování osob porušujících výše uvedené povinnosti jako přestupku na úseku soudnictví ve věcech mládeže, přičemž za takový přestupek je možné uložit pokutu až do výše 50 000,-Kč.³⁷

---

³⁵ Válková, H.: Ochrana soukromí a osobnosti mladistvého versus právo na informace, svoboda projevu a zásada veřejnosti, *Trestněprávní revue* 4/2006, str.97

³⁶ Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M. : *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže; Komentář* 1.vydání, Praha :C.H.Beck, 2004, str.524

³⁷ Přestupku na úseku soudnictví mládeže se dopustí ten, kdo v rozporu se zákonem uveřejní informaci o provinění spáchaném mladistvým nebo informaci z řízení ve věci mladistvého, anebo informaci z řízení ve věci dítěte mladšího patnácti let a uvede přitom jeho jméno, příjmení nebo jiné okolnosti, z nichž lze usuzovat na jeho osobu, anebo kdo v té souvislosti uveřejní podobiznu mladistvého nebo dítěte mladšího patnácti let.

Právě v této oblasti se objevovaly i hlasy nesouhlasné s ustanoveními týkajícími se právě ochrany soukromí mladistvého na úkor informovanosti a účasti veřejnosti. Například soudce Mgr.Ladislav Koudelka ve svém článku mimo jiné poukazuje na skutečnost, že pokud je rozsudek vyhlášen veřejně, ti, co na tom mají zájem, se vyhlášení rozsudku zúčastní, a tedy je nutné zvážit, zda je skutečně opodstatněno konat řízení neveřejně. Je toho názoru, že soud by měl o vyloučení veřejnosti rozhodovat individuálně, pokud je to „na prospěch mladistvého“. Kdy vzhledem k tomu, že se jedná téměř o desetinu projednávaných věcí, má za to, že „zákonodárcem byl neadekvátně a nevyváženě nadřazen zájem jednotlivce nad zájem společnosti jako celku.“³⁸

Dne 2. června 2004 byl Ústavnímu soudu doručen návrh Okresního soudu v Kladně, jímž se navrhovatel domáhal vydání nálezu, kterým by Ústavní soud zrušil ustanovení § 53 odst.1 a § 54 ZSVM. Podle navrhovatele je ustanovení § 54 odst.1 ZSVM v rozporu s čl.96 odst.2 Ústavy ČR a s čl. 38 odst.2 Listiny základních práv a svobod, ustanovení § 53 a § 54 odst.2, 3 ZSVM jsou pak v rozporu s čl.17 odst.1, 4, 5 Listiny základních práv a svobod. Dle názoru stěžovatele zákon hrubě odporuje zejm. čl. 96 odst. 2 Ústavy, který připouští vyloučení veřejnosti pouze ve výjimečných případech, přičemž vynětí, byť na základě zákona, téměř desítky trestních věcí z režimu veřejného projednávání není naplněním ducha Ústavy. Navrhovatel dále nesouhlasí s tím, že v důsledku aplikace ustanovení § 53 odst.1 a § 54 odst.2, 3 ZSVM je upřednostněn zájem mladistvého před tím, aby co nejširší skupina občanů měla bezprostřední a správné poznatky a zkušenosti z činnosti soudů. Ústavní soud po provedeném řízení návrh Okresního soudu v Kladně na zrušení ustanovení § 53 odst.1 a § 54 odst.1, 2, 3 ZSVM zamítl, neboť tato ustanovení in abstracto nejsou v rozporu s čl.96

---

³⁸ Koudelka, L.: Zamyšlení nad náplní pojmu „právo veřejnosti na účast jednání soudu“, Soudce 9/2005, str. 3-4

odst.1, 2 Ústavy, čl.38 odst.2 a čl. 17 odst.1, 4, 5 LZPS.³⁹ Ústavní soud argumentoval mimo jiné tím, že podstatnější pro veřejnost jsou bezpochyby informace o skutkových zjištěních a právním posouzení, jež je možné dále rozšiřovat. Ústavní soud má dále za to, že čl.38 odst.2 LZPS i čl.17 odst.1 LZPS nezakládají neomezená práva na informace – je na úvaze zákonodárce, do jaké míry právo na veřejné projednávání věci či právo na informace zákonem omezí. Ostatně je na uvážení mladistvého, zda navrhne, aby hlavní líčení či veřejné zasedání bylo veřejné. Zákonodárce vycházel i z toho, že požadavek ochrany osobního soukromí mladistvého je dán především zájmem jejich ochrany před škodlivými vlivy vnějšího prostředí a publicity.⁴⁰

15. 3. 2006 byla schválena novela týkající se především § 54 ZSVM – novelou ZSVM je konkretizováno oprávnění předsedy senátu, pokud jde o možnost zpřísnění či zmírnění podmínek uveřejnění rozsudku ve sdělovacích prostředcích. Vždy půjde o publikaci odsuzujícího rozsudku, nikoliv jiné formy rozhodnutí (usnesení), ani rozsudku zprošťujícího.⁴¹ Z původního znění § 54 odst. 3 ZSVM byla vypuštěna poslední věta, která zněla: „Předseda senátu může s přihlédnutím k povaze a charakteru provinění a přiměřené ochraně zájmů mladistvého rozhodnout o jiném způsobu uveřejnění a o omezeních s tím spojených. Proti takovému usnesení není stížnost přípustná.“ Naopak byl přidán odst. 4, který oprávnění předsedy senátu rozhodnout o jiném způsobu uveřejnění konkretizuje. Novelou vložený odstavec čtvrtý § 54 je formulován takto: „Předseda senátu může s přihlédnutím k osobě mladistvého a povaze a charakteru provinění rozhodnout

a) o dalších omezeních spojených s uveřejněním pravomocného odsuzujícího rozsudku neuvedených v odstavci 3 za účelem přiměřené ochrany zájmů mladistvého,

³⁹ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 28/04 z 8.11.2005

⁴⁰ Sotolář, A.: K ochraně soukromí mladistvých podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, *Trestněprávní revue* 4/2004, str.128-129

⁴¹ Hrušáková, M.: Ochrana soukromí mladistvých a dětí v řízení dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a publikace obrazových snímků, *Trestněprávní revue* 6/2006, str.173

b) o uveřejnění pravomocného odsuzujícího rozsudku s uvedením jména, popřípadě jmen, a příjmení mladistvého, jakož i o uveřejnění jeho dalších osobních údajů, jde-li o zvlášť závažné provinění a takové uveřejnění je potřebné z hlediska ochrany společnosti.

Ochrana soukromí dětí je zajištěna prostřednictvím ustanovení § 92 a 94 ZSVM de facto ve stejné míře jako u mladistvých.

Positivní dopad zákazu zveřejňování informací dotýkajících se mladistvých (dětí), v důsledku něhož nepocítují mladiství difamující účinky trestního řízení tak jako tomu bylo dříve, je jistě významnější než negativa, která s sebou tato úprava přináší.

5.7. Účinná lítost

Účinnou lítost upravuje § 7 ZSVM, jež je v praxi aplikován jen výjimečně. Aby trestnost činu zanikla, je potřeba, aby pachatel dobrovolně upustil, odstranil nebo napravil následek, který způsobil. Musí jít o snahu napravit způsobený následek v celém rozsahu – nemusí být realizován, ale musí být vidět reálná snaha mladistvého, např. i přerušением styku se závadovou skupinou. Důležité je především jeho vnitřní přesvědčení, nestačí pouhé prohlášení o napravení následku. Ve své podstatě je součástí napravení následku i doznání provinilce nebo prohlášení viny.

Nezáleží na pohnutce, která pachatele k odstranění (napravení) vedla – může to být i obava z trestního stíhání (zde je nutno posuzovat každý případ samostatně, neboť existuje-li již reálné nebezpečí trestního stíhání nebo je-li již zahájeno, pak nejde o dobrovolné upuštění).

U mladistvých by se však § 7 měl posuzovat širěji v tom smyslu, že je důležité, aby mladistvý podnikl kroky směřující k odstranění nebo napravení následku, nemělo by však být podstatné, kdy tak učinil – zda před zahájením trestního stíhání

nebo v jeho průběhu.⁴² K zániku trestnosti podle § 7 ZSVM může dojít kdykoli až do pravomocného rozhodnutí. Účinná lítost se bude využívat tehdy, pokud není třeba uložit (k naplnění účelu zákona) trestní nebo jiné opatření ani není důvod použít některý z typů odklonů. Při současném splnění § 7, 11, 14, 70 odst.1 ZSVM, § 172 odst.2 písm.c), § 307 odst.1, § 309 odst.1 TŘ, § 58 odst.1 TZ a § 60 odst.1 TZ je třeba dát přednost § 7 ZSVM, není-li potřeba jiné trestněprávní reakce.⁴³ V případě užití účinné lítosti jde o obligatorní řešení, a to na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání, schválení narovnání či odstoupení od trestního stíhání, které jsou fakultativní možností řešení.

5.8. Promlčení trestního stíhání a výkonu trestního opatření

Další odchylkou od trestního zákona je délka promlčení trestního stíhání a výkonu trestního opatření. Jde-li o promlčení trestního stíhání, pak tato délka činí 3, 5 nebo 10 let. Uložené trestní stíhání pak nelze vykonat, uplynulo-li 5 let a jde-li o výjimečné opatření 10 let. Lhůty zde jsou delší, neboť při promlčení výkonu trestního opatření existuje meritorní rozhodnutí. Základní podmínkou promlčení je tedy uplynutí určité doby stanovené zákonem. I zde se uplatňují některé výjimky, kdy promlčení nenastane. Ty jsou vyjádřeny v § 67a TZ a dále promlčení nepřichází v úvahu:

- u trestního opatření zákazu činnosti (§ 24 odst.1 písm.e) ZSVM), jehož obsah spočívá v zákazu určené činnosti stanoveném na určitou dobu, která běží od právní moci rozsudku nezávisle na opatřeních soudu směřujících k výkonu trestu

⁴² Zezulová, J., Růžička, M.: Aktuální problémy zákona č.218/2003 Sb., Státní zastupitelství 7-8/2005, str.10-11

⁴³ Sotolář, A.: K zániku trestnosti činu spáchaného mladistvým podle §7 ZSVM a k jeho procesním důsledkům, str.156-158

- u trestního opatření propadnutí věci (§ 24 odst.1 písm.d) ZSVM), jehož podstata spočívá v přechodu vlastnictví věci mladistvého na stát, přičemž tento přechod nastává dnem právní moci
- u peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu (§ 24 odst. písm.d) ZSVM), u podmíněného odsouzení (§ 24 odst.1 písm.g) ZSVM) a u podmíněného odsouzení s dohledem (§ 24 odst.1 písm.h) ZSVM) nepřichází s ohledem na jejich povahu promlčení v úvahu, bylo-li vysloveno nebo má-li se za to, že se mladistvý osvědčil, když dojde k uplatnění zákonné fikce, že se na pachatele hledí jako by nebyl odsouzen (§ 30 odst.3, 4 ZSVM a § 60 odst.2, 3 nebo § 60a odst.5, 6 TZ).⁴⁴

Promlčecí doba začíná zpravidla běžet od dokonání provinění (tak tomu není např. u provinění pokračujících, trvajících a hromadných). I v případech promlčení u osob mladistvých platí důvody pro stavení promlčení dle § 67 odst.2 TZ a důvody pro přerušení promlčení stanovené v § 67 odst.3 TZ.

5.9. Zahlazení odsouzení

Zahlazení odsouzení je institut, který má usnadnit mladistvému jeho budoucí život ve společnosti. Je upraven v § 35 ZSVM. Znamená, že na mladistvého se hledí jako by nebyl odsouzen. Kromě trestního opatření delšího než 1 rok nastává fikce odsouzení přímo ze zákona, a to poté, co mladistvý trestní opatření vykonal, od jeho výkonu (příp. jeho zbytku) bylo upuštěno nebo bylo vysloveno, že se podmíněně odsouzený nebo podmíněně propuštěný osvědčil.

Je-li mladistvý odsouzen k více trestním opatřením odnětí svobody nepřekračujícím 1 rok, které vykonává postupně (za sebou), pak se tyto tresty nesčítají! Zahlazení nastává u každého

⁴⁴ Sotolář, A., Válková, A.: Trestní opatření v trestních věcech mladistvých, Trestněprávní revue 2/2005, str. 33

samostatně, tzn. dnem vykonání trestu nebo rozhodnutím o upuštění od jeho výkonu.

Vykonává-li mladistvý za sebou bez přerušení několik trestních opatření odnětí svobody a jsou-li některá delší než 1 rok, rozhoduje se o jejich zahlazení po výkonu každého trestního opatření samostatně. Jsou-li uloženy vedle sebe, pak fikce zahlazení nastane až poté, co může nastat u posledního trestního opatření (tzn. musí dojít k zahlazení všech trestních opatření současně).

Jde-li o trestní opatření odnětí svobody přesahující délku jednoho roku, pak ZSVM upravuje zahlazení odsouzení na rozdíl od TZ s dvěma odlišnostmi: o zahlazení odsouzení rozhoduje soud pro mládež, který rozhodoval v prvním stupni (1.) po vykonání trestu (příp. jeho zmírnění prezidentem republiky) z úřední povinnosti, tedy bez návrhu (2.).⁴⁵ Tento postup se uplatní i půjde-li o dospělou osobu, která však byla odsouzena jako mladistvá. I v takovém případě budeme aplikovat § 35 odst.2 ZSVM.

---

⁴⁵ Sotolář, A., Válková, A.: Trestní opatření v trestních věcech mladistvých, Trestněprávní revue 2/2005, str.34

6. Opatření - obecně

Účelem opatření je dle § 9 ZSVM zejména vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páchání provinění.

Před uložením opatření je samozřejmě nutné zjistit skutečnosti týkající se osobnosti mladistvého, což však samo o sobě není zárukou, že vůči mladistvému bude použito nejvhodnější opatření. Výsledek vždy bude záviset především na tom, jak dalece je soud schopen na základě zjištěných informací stanovit sociální prognózu, tzn. předpovědět budoucí sociální chování mladistvého. V některých případech bude potřebné vyžadovat tzv. klinickou prognózu provedenou psychology a psychiatry s kriminologickými zkušenostmi a případně i zkušenými pedagogy.⁴⁶

7. Výchovná opatření

7.1. Obecně

Dle ZSVM lze ukládat výchovná opatření nejen v řízení před soudem, ale též v přípravném řízení. V přípravném řízení jsou ukládána omezeně, a to z několika důvodů, jako např. nesplnění samotných zákonných podmínek, složitá důkazní situace, neochota mladistvých spolupracovat – neudělí souhlas, ač je ho zapotřebí. Dalším důvodem, kterým argumentují někteří státní zástupci, je, že k patřičnému efektu výchovného působení na mladistvého je nutné projednání věci před soudem. V případě ukládání výchovného opatření před rozhodnutím ve věci je nutný souhlas mladistvého. Je-li ukládáno takové opatření při meritorním rozhodnutí, pak se souhlas nevyžaduje – s výjimkou souhlasu k probačnímu programu, jež se vyžaduje i před soudem. Překážkou je situace, že v některých

---

⁴⁶ Kolektiv autorů: Problémy trestního postihu mladistvých, Sborník, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2003, str.23-24

okresech neexistuje probační program⁴⁷ Uložením výchovného opatření v průběhu trestního řízení nedochází ke skončení trestního stíhání. Formulace uloženého výchovného opatření by měla být dostatečně určitá, aby bylo možno provést kontrolu. V některých případech se vhodným jeví opatření doplnit o závazek mladistvého k určitému chování (§ 68).

Velkým kladem těchto opatření je, že představují velmi širokou škálu možností reakce na protiprávní čin mladistvého, a tedy umožňují vybrat takové opatření, které bude pro mladistvého nejvhodnější a plně podpoří pozitivní stránky jeho osobnosti.⁴⁸

K nejčastěji ukládaným výchovným opatřením patří dohled probačního úředníka (§16), nejméně se pak v praxi uplatňuje napomenutí s výstrahou (§20).

7.2. Dohled probačního úředníka

Dohled probačního úředníka je jedním z výchovných opatření uvedených v § 15 ZSVM. Zahrnuje v sobě jednak kontrolu (uskutečňovanou odborníkem), ale též psychosociální pomoc a odborné vedení. Na tom, jak bude program výkonu dohledu probíhat, je vhodné (nikoliv však nutné) se smluvit s mladistvým.⁴⁹ Jde tedy o to nejen nad mladistvým dohlížet, aby neprovedl nic „špatného“, ale zejm. nasměrovat mladistvého k plnohodnotnému začlenění do společnosti, vést jej k tomu, aby odstranil škodu, pokud ji svým protiprávním činem způsobil atd. K tomu, aby byl dohled probačního úředníka úspěšný, je pak nutné, aby se pracovník probační služby s mladistvým důkladně seznámil a mladistvého podrobně poznal (včetně soc. zázemí a dalších skutečností). Mladistvý delikvent, jeho osoba i osobnost a jeho kriminální čin, je nejčastěji posuzován ze tří základních úhlů:

---

⁴⁷ Zezulová, J., Růžička, M.: Aktuální problémy zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, Státní zastupitelství 7-8/2005, str.11-12

⁴⁸ Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M. : Zákon o soudnictví ve věcech mládeže; Komentář 1.vydání, Praha :C.H.Beck, 2004, str.190

⁴⁹ Sotolář, A.: Specifika probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, Trestněprávní revue 9/2005, str.229

- 1) zda delikventní jednání mladistvého je výsledkem především jeho individuálních zvláštností (včetně genetického vybavení) nebo výsledkem sociálního působení (rodiny atd.)
- 2) zda se jeho osobnost a její projevy výrazně odlišují od společenského „normálu“, standardu
- 3) zda lze ovlivnit jeho další život (především jeho osobnost a její projevy) tak, aby se delikventní jednání již neopakovalo.

Dále je nutno znát, zda se trestné činnosti mladistvý dopustil sám nebo jako člen závadové skupiny, zda byl iniciátorem provinění či byl pod vlivem jiných osob atd. Odpovědi na tyto otázky by potom měly určovat další individuální zacházení s konkrétním delikventem.

Dohled probačního úředníka jako výchovné opatření je poměrně široce využíváno (tak tomu není u dospělých pachatelů, kde jeho využití je značně ztíženo) – z povahy věci ho není možné použít v podstatě pouze u trestního opatření odnětí svobody a v případě, kdy se mladistvý nachází ve vazbě.⁵⁰

Spolupráce s probačním úředníkem se uskutečňuje již od samotného zahájení trestního stíhání. Samotný probační dohled nad mladistvým začíná však až nařízením soudu či státního zástupce. Dohled je možné uložit v přípravném řízení, kdy však k takovému kroku musí mladistvý udělit souhlas (ten může být kdykoliv odvolán). Pokud je probační dohled ukládán soudem při rozhodnutí ve věci samé, pak se souhlas mladistvého nevyžaduje. Uložení dohledu v rámci přípravného řízení se však nerovná ukončení řízení nad mladistvým.

V případech uvedených v § 15 odst.5 ZSVM lze toto výchovné opatření změnit či zrušit, a to na návrh státního zástupce, probačního úředníka, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, ale též bez návrhu.

Při probačním dohledu je pachateli uloženo plnit povinnosti stanovené v § 16 odst.3 ZSVM. Kontakt mladistvého a probačního

---

⁵⁰ Sotolář, A.: Specifika probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, Trestněprávní revue 9/2005, str.230

úředníka by se měl uskutečňovat nejen v úřední místnosti, ale - a to převážně - v místě bydliště mladistvého (tomu by mělo napomáhat i písm.d) výše zmíněného paragrafu).

Ze samotného neplnění podmínek v rámci uloženého probačního dohledu neplynou pro mladistvého žádné sankce. V konkrétních případech pak záleží na dalších okolnostech, za jakých byl dohled uložen (např. nedodržení ve zkušební době může způsobit, že soud rozhodne o výkonu podmíněně odloženého trestného opatření odnětí svobody apod.).

Dohled probačního úředníka může skončit několika možnými způsoby:

- uplynutím doby stanovené soudem
- u podmíněného odsouzení uplynutím zkušební doby (déle dohled probačního úředníka nelze stanovit)
- před uplynutím stanovené doby je možné zrušit dohled dle § 15 odst.5 ZSVM
- v přípravném řízení jsou pak možné dvě varianty, a to jednak odvolání souhlasu mladistvého a jednak skutečnost, že dohled musí vždy skončit pravomocným rozhodnutím ve věci (zde může být případně dohled znovu uložen).⁵¹

V rámci dohledu by měl být naplánován program, který bude postupně realizován. Byla-li uložena výchovná či ochranná opatření, pak by probační úředník měl dohlížet, aby byla též dodržována. Vyskytne-li se u mladistvého provinilce „hlubší“ problém, na který není probační úředník plně kvalifikován, pak by měl zajistit spolupráci se specialistou (např. jde-li o drogy, alkohol, vážné rodinné problémy atd.). O průběhu dohledu je probační úředník povinen informovat soud či státního zástupce. Podává zprávy o okolnostech uvedených v § 80 odst.6 ZSVM, tyto poznatky získává nejen od mladistvého, ale i ze školy, vlastního styku s mladistvým apod. Po ukončení dohledu pak zpracuje závěrečnou zprávu.

---

⁵¹ Sotolář, A.: Specifika probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, Trestněprávní revue 9/2005, str.232

Mladistvému by měla být dána možnost se s těmito zprávami seznámit, avšak zákon probačnímu úředníkovi takovou povinnost nepřikazuje.

Nedodrží-li mladistvý program dohledu či jiné mu stanovené povinnosti, pak je probačnímu úředníkovi dána pouze pravomoc udělit osobě mladší 18 let výstrahu. Proti ní nemá mladistvý možnost stížnosti, neboť tato výstraha není rozhodnutím, je mu však poskytnuta možnost obrátit se na soud nebo státního zástupce, aby jednání probačního úředníka usměrnil. Jde-li o závažnější či opakované porušování povinností, pak má probační úředník jedinou možnost – podat zprávu o chování mladistvého soudu nebo státnímu zástupci.

ZSVM umožňuje změnit, či dokonce zrušit program probačního dohledu nebo výchovných opatření uložených mladistvému, a to z důvodů uvedených v § 15 odst.5 ZSVM. K těmto úkonům soudu se nevyžaduje svolení mladistvého, pokud však nesouhlasí, může proti usnesení soudu podat stížnost. Důvody, jež mohou vést ke změně (zrušení) programu jsou různé, např. zdravotní stav, změna bydliště a řada dalších – tyto skutečnosti je potřeba posuzovat podle konkrétního případu. § 15 odst.5 lze využít (ač to v něm není stanoveno) i tehdy, pokud mladistvý dá v přípravném řízení souhlas s probačním programem, ale odmítá ho plnit, přičemž však svůj souhlas neodvolá.⁵² O změnu půjde, pokud soud např. změní určitou povinnost probačního programu, oproti tomu změnou nebude, má-li být výchovné opatření nahrazeno jiným druhem výchovného opatření. V dané situaci musí dojít ke zrušení původního výchovného opatření a nahrazení novým. To je však možné pouze před rozhodnutím ve věci samé, ne později.

U dětí mladších 15-ti let a též u trestně neodpovědných mladistvých je také možné uložení dohledu probačního úředníka. U

---

⁵² Sotolář, A.: Specifika probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, Trestněprávní revue 9/2005, str.235

těchto osob se nikdy nebude vyžadovat souhlas dítěte, mladistvého ani zákonných zástupců, což je také dáno pravděpodobně i tím, že toto výchovné opatření lze nařídit až při konečném rozhodnutí věci. Vzhledem k odkazu v § 93 odst.4 ZSVM bude výkon dohledu probíhat obdobně jako u mladistvých provinilců. Rozdílem bude skutečnost, že dítě není povinno dostavovat se k probačnímu úředníkovi (ten by měl naopak navštěvovat dítě) a dále že soud při rozhodnutí o uložení zmíněného výchovného opatření musí přesně vymezit povinnosti a omezení, neboť právní úprava obsažená v § 16 odst.3 se pro osoby mladší 15-ti let neuzije. Dohled u dětí trvá do doby, než bude naplněn účel, nejpozději pak končí dosažením 18-tého roku věku.

Nejvyšší soud ČR vydal usnesení⁵³, kterým se vyjadřuje ke skutečnosti, že přestože již byl nezletilé osobě uložen dohled podle § 43 odst.1 písm.b) zákona o rodině, je možné uložit též dohled probačního úředníka dle ZSVM. Každý ze zmíněných dohledů se totiž soustřeďuje na odlišný okruh problémů, a tedy nejde o totožná opatření. Z toho je zřejmé, že obě výše zmíněná opatření lze ukládat vedle sebe.⁵⁴

Ve stejném duchu se nese i rozsudek Nejvyššího soudu ČR⁵⁵ ze dne 16. 6. 2005, jež poukazuje, že odlišnost těchto institutů je jednak v subjektech, kdy v případě dohledu dle § 93 odst.1 písm. a) zákona č.218/2003 Sb. je prováděn probační a mediační službou, dohled podle §43 odst.1 písm.b) zákona č.94/1963 Sb. uskutečňuje především orgán sociálně-právní ochrany dětí. Dále se oba instituty odlišují v tom, že dohled probačního úředníka lze uložit jen v případě, byl-li spáchán čin jinak trestný, a to na rozdíl od dohledu dle OSŘ, jež je možno aplikovat kdykoli, vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte (tzn. i pokud čin jinak trestný spáchán nebyl). Další rozdíl je pak zřejmý z jejich věcného obsahu, kdy dohled dle

⁵³ www.nsoud.cz: usnesení Nejvyššího soudu sp.zn.8 Tdo 185/2006 ze dne 28.2.2006

⁵⁴ Žampach, J.: Nad jedním rozhodnutím ve věcech dětí mladších 15 let podle zákona č.218/2003 Sb., Státní zastupitelství 5/2006, str.6

⁵⁵ www.nsoud.cz: rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn.8 Tdo 751/2005 ze dne 16.6.2005

ZSVM v sobě obsahuje složku represivní, výchovnou a pomáhající, dohled dle zákona č. 94/1963 Sb. plní výlučně funkci výchovnou.⁵⁶ Závěr je tedy takový, že oba tyto instituty se nekryjí a je možno ukládat je současně.

7.3 Probační program

Probačním programem se dle § 17 odst.1 ZSVM rozumí zejm. program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným.

V případě probačního programu jde o výrazný zásah do života delikventního jedince. Vzhledem k tomu se pak uložení tohoto výchovného opatření bude používat především u hlouběji narušených mladistvých, kteří se zabývají pácháním závažnějších deliktů.⁵⁷ Zejména z důvodů existence velké řady omezení se vyžaduje předchozí seznámení mladistvého s takovým programem, přičemž nepostačuje pouhé přečtení si podmínek probačního programu, ale mladistvý by měl být s konkrétním programem podrobně seznámen, a to prostřednictvím odpovědného pracovníka instituce, která jej organizuje, a též pokud je to možné by měla být poskytnuta mladistvému možnost seznámit se s prostory, kde bude program probíhat.⁵⁸ Míra zásahu do života mladistvého může být

⁵⁶ www.nsoud.cz: rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.6.2005 sp.zn. 8 Tdo 751/2005

⁵⁷ Sotolář, A.: K probačním programům v systému soudnictví ve věcech mládeže, Trestněprávní revue 12/2006, str.374

⁵⁸ Sotolář, A.: K probačním programům v systému soudnictví ve věcech mládeže, Trestněprávní revue 12/2006, str.375

různá už z toho důvodu, že je možno v praxi využívat probační programy jak ústavního, tak i ambulantního typu.⁵⁹

Vykonání probačního programu je možné nařídít jen soudem nebo v rámci přípravného řízení též státním zástupcem. Přesto k absolvování programu je nutné získat předchozí souhlas mladistvého. Jde o to, že se jedná o výrazný zásah do osobní sféry jedince, a pokud by s daným řešením nesouhlasil, popř. byl k němu nucen, pak by výkon takového rozhodnutí neměl žádný výchovný efekt. Souhlas mladistvého může být v rámci přípravného řízení i v řízení před soudem kdykoliv odvolán, avšak okamžikem vynesení meritorního rozhodnutí je mu tato možnost odňata. I toto výchovné opatření pak může být kombinováno, je-li to vhodné, s opatřeními jinými.

Probační program dle § 17 odst.1 ZSVM musí být programem schváleným ministrem spravedlnosti zapsaný v seznamu probačních programů vedených Ministerstvem spravedlnosti ČR.

Rada pro probaci a mediaci v červnu 2004 schválila pravidla a standardy týkající se těchto programů, avšak ne vždy jsou zcela v souladu se zákonem, např. pokud jde o zařazení mladistvých do programu a ukončení jejich účasti na nich – to je ponecháno na samotných realizátorech, kdy podle těchto pravidel např. realizátor programu má pravomoc vyloučit mladistvého z výkonu, což ale zákon neumožňuje atd.⁶⁰

Nutno zdůraznit, že probační program dle § 17 ZSVM je zcela něco jiného než program ukládaný dle § 18 odst.1 písm.g) ZSVM jako výchovná povinnost.

Probační program v přípravném řízení je zásadně ukončen buďto odejmutím souhlasu mladistvého programu se účastnit, nebo nejpozději meritorním rozhodnutím soudu, kdy však soud může opětovně takové opatření uložit a mladistvý může v podstatě bez

---

⁵⁹ Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M. : Zákon o soudnictví ve věcech mládeže; Komentář 1.vydání, Praha :C.H.Beck, 2004, str.10

⁶⁰ Sotolář, A.: K probačním programům v systému soudnictví ve věcech mládeže, Trestněprávní revue 12/2006, str.377

přerušeni v programu pokračovat. Výkon opatření podle § 17 odst. 1 ZSVM pak končí rozhodnutím soudu (v přípravném řízení též státního zástupce), kdy dobu programu musí určit už při rozhodnutí o uložení výkonu probačního programu⁶¹, nebo v důsledku určité události, jež může vést k ukončení probačního programu. Těmito událostmi pak rozumíme ukončení programu z důvodu uvedených v § 15 odst.5 ZSVM. Dohled nad mladistvým vykonávajícím probační program je pak svěřen probačnímu úředníkovi. Právě on může reagovat na neplnění povinností, jež byly mladistvému uloženy, a to buď prostřednictvím výstrahy v případě méně závažného porušení, nebo informováním předsedy senátu soudu pro mládež, jež výchovné opatření uložil. Realizátor programu však nemá žádnou pravomoc účast mladistvého na programu ukončit.⁶²

7.4 Výchovná zařízení

Speciální výchovná zařízení by měla plnit tři základní funkce:

- 1) Podpora a péče - Tato funkce vystupuje do popředí v zařízeních poskytujících náhradu za nefunkční nebo chybějící rodinu, v ústavech pro svobodné matky s dětmi, v domovech důchodců, v utečeneckých táborech apod. Ve všech těchto zařízeních je poskytováno chybějící zázemí či péče.
- 2) Léčba, výchova a resocializace- Společným jmenovatelem je úsilí o změnu stavu: předpokládá se, že klient opustí ústav v jiném stavu, než v jakém do něj přišel.
- 3) Omezení, vyloučení a represe - Tato funkce je zdůrazněna ve věznicích, v psychiatrických zařízeních s nedobrovolnými pobyty, ve sběrných táborech pro uprchlíky. Kdyby tato zařízení neexistovala, společnost by byla ohrožena kriminálními osobami, lidmi trpícími akutní psychózou, neznámými cizinci.

⁶¹ Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M. : Zákon o soudnictví ve věcech mládeže; Komentář 1.vydání, Praha :C.H.Beck, 2004, str.223

⁶² Sotolář, A.: K probačním programům v systému soudnictví ve věcech mládeže, Trestněprávní revue 12/2006, str.376

Přesto při rozhodování o nařízení ústavní péče je nutné zvážit veškerá rizika, jež z tohoto rozhodnutí mohou plynout. Přes nepopiratelný význam výše zmíněných zařízení dochází k izolaci jedince od známého sociálního prostředí, k jisté ztrátě soukromí, možnost adaptace na „umělý“ život, resp. uměle vytvářené prostředí.

8. Ochranná opatření

Již napoleonský kodex z r.1810 i německý říšský zákoník z r.1871 znaly nucenou výchovu, kterou bylo možné uložit mladistvým „pochybné přičetnosti“. Na Slovensku byl přijat r.1913 zákon, kterým došlo k vytvoření soudů pro mládež, kde se projednávaly jednak činy mladistvých, jednak přestupky rodičů, poručníků apod., kteří nechali osoby mladší 18-ti let se potulovat a nestarali se o jejich řádnou výchovu.⁶³

Zákon č.48/1931 Sb. stanovil 3 formy prostředků výchovného charakteru:

- 1) ochranný dozor (§ 11)
- 2) ochranná výchova rodinná (§ 12/1,2)
- 3) ochranná výchova ústavní (§ 12)⁶⁴

Výchovné opatření bylo možno uložit, jen pokud byl soudem vysloven odsuzující rozsudek. Uložení výchovného opatření bylo dle zákona možné i u osob mladších 14-ti let, pokud jim hrozilo nebezpečí zpustnutí nebo uložení takového opatření bylo v zájmu nápravy nedospělého. U osob mladších 12-ti let se ukládalo obligatorně, pokud taková osoba spáchala čin, u kterého zákon ve zvláštní části umožňoval uložení trestu smrti nebo doživotí. V takovém případě se obligatorně ukládala buďto ochranná ústavní výchova nebo umístění v léčebném ústavu.

Novelou trestního zákona č.148/1969 bylo stanoveno, že ochranná výchova se má uložit tehdy, zabezpečí-li nápravu

⁶³ Čič, M.: Ochranná výchova v československom trestnom práve, Bratislava 1971, str.31

⁶⁴ Čič, M.: Ochranná výchova v československom trestnom práve, Bratislava 1971, str.34

mladistvého lépe než trest (§ 77/2). Předpokladem uložení ochranné výchovy bylo upuštění od potrestání – soud může upustit od potrestání jen za současného uložení ochranné výchovy. Vycházelo se z toho, že soudy by měly přednostně ukládat ochrannou výchovu a až subsidiárně tresty.⁶⁵

Uložení ochranné výchovy nezáviselo tolik na závažnosti trestného činu, ale zejm. šlo o to, aby bylo mladistvému vytvořeno prostředí, které by zaručovalo pozitivní ovlivnění jeho osobnosti. Hranice ochranné výchovy byla limitována dosažením účelu a věkem 18-ti let. Vzhledem k tomu, že tresty se ukládaly na poměrně krátkou dobu a ochranná výchova trvala zpravidla déle, mladistvý, ač bylo v jeho případě upuštěno od potrestání, byl v konečném důsledku nezřídká podroben trvalejšímu a intenzivnějšímu výchovnému působení. Docházelo tedy k situacím, že mladistvý tak neviděl smysl ochranné výchovy, ani perspektivu skončení jejího výkonu a perspektivu svého dalšího života po končení tohoto výkonu, a tedy ochranná výchova se mladistvému jevila často jako nevýhodnější než uložení trestního opatření odnětí svobody.

Ochranná opatření v sobě neobsahují odsuzující aspekt. Jejich ukládání a intenzita není určována zásadně stupněm nebezpečnosti činu pro společnost, ale zejména potřebou léčení, výchovy a izolace (zneškodnění).⁶⁶ Nejčastěji je z nich ukládána ochranná výchova. Tu ukládáme podle ZSVM, ostatní ochranná opatření pak podle zákona trestního. Problém představuje změna ústavní výchovy na ochrannou. Ústavní výchova je nařizována občanskoprávním soudem (§176 OSŘ). Je tedy otázkou, jaký soud bude rozhodovat při přeměně ústavní výchovy na ochrannou, neboť není v pravomoci trestního soudu rozhodnout o ukončení ústavní výchovy. Na obdobný problém narážíme i v případě změny ochranné

---

⁶⁵ Čič, M.: Ochranná výchova v československém trestnom práve, Bratislava 1971, str.61

⁶⁶ Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M. : Zákon o soudnictví ve věcech mládeže; Komentář 1.vydání, Praha :C.H.Beck, 2004, str.261

výchovy na ústavní, položíme-li si otázku, zda je přípustné, aby občanskoprávní soud zrušil rozhodnutí soudu trestněprávního. Změnu ochranné výchovy na ústavní lze uskutečnit pouze v řízení občanskoprávním, neboť v něm byla ochranná výchova dítěti uložena. (§ 176 a násl. OSŘ)

O změně ochranné výchovy v ústavní a naopak rozhoduje okresní soud pro mládež (§ 87 odst.1 ZSVM), v jehož obvodu se ochranná nebo ústavní výchova vykonává. Rozhodnout o takové změně však de facto nepřichází v úvahu krátce před dovršením zletilosti mladistvého, neboť by vzhledem ke krátkému časovému působení nebylo možno dosáhnout stanoveného účelu.⁶⁷

Obligatočně se ochranná výchova ukládá dítěti mladšímu 15-ti let, které spáchalo čin jinak trestný, za nějž lze uložit výjimečný trest. Fakultativně ji pak je možné uložit u dětí do 15-ti let, odůvodňuje-li to povaha spáchaného činu jinak trestného a je-li to nezbytně nutné k zajištění jeho řádné výchovy (§ 93 odst.3 ZSVM) nebo za podmínek v § 22 ZSVM.

9. Trestní opatření

9.1. Obecně

Jde-li o ukládání trestních a ochranných opatření, doposud se v praxi nevyskytly žádné větší problémy.

Z trestních opatření jsou nejčastěji ukládány obecně prospěšné práce, podmíněné odnětí svobody na zkušební dobu a odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem. Nepodmíněné odnětí svobody je ukládáno jen výjimečně.⁶⁸ Takové trestní opatření je vykonáváno ve zvláštní věznici pro mladistvé nebo ve zvláštních odděleních pro mladistvé pachatele odděleně od ostatních odsouzených, a to do doby, než překročí 19-tý rok svého

---

⁶⁷ Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M. : Zákon o soudnictví ve věcech mládeže; Komentář 1.vydání, Praha :C.H.Beck, 2004, str.782

⁶⁸ Zezulová, J., Růžička, M.: Aktuální problémy zákona č.218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, Státní zastupitelství 7-8/2005, str.12

věku. Při zařazení mladistvého do věznice soud rozhoduje jen o zařazení do věznice pro mladistvé (ve výroku o trestu), nikoli o typu věznice, neboť v případě mladistvých čtyři typy věznic, jež se rozlišují u dospělých pachatelů, neexistují. Obecná úprava § 39a TZ se užíje při přeřazování mladistvého, který dovršil 19-tý rok věku (§ 79 ZSVM). Nicméně nutno si uvědomit, že zákon dává soudu pouze možnost osobu po dosažení 19-tého roku věku (před 1.1.2004 po dosažení 18-tého roku věku) přeřadit do „normální“ věznice, není to jeho povinnost! Soud o přeřazení rozhodne s ohledem na délku nevykonaného trestního opatření, na dosažený stupeň převýchovy mladistvého a při rozhodnutí zohlední veškerá poznání o vývoji mladistvého. O případném přeřazení rozhoduje soud, v jehož obvodu se trestní opatření odnětí svobody vykonává, a to zpravidla na návrh státního zástupce, ředitele věznice, avšak může rozhodnout i bez návrhu. Pokud je návrh o přeřazení podán mladistvým, pak je zamítnut, neboť se vychází ze stanoviska, že mladistvý nesmí své postavení sám zhoršit. Je však nutno jej před každým takovým rozhodnutím vyslechnout.

Trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody upravuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů a dále vyhláška č.345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Trestní opatření je jedním ze tří druhů opatření ukládaným mladistvým pachatelům. Trestního opatření by mělo být užito teprve tehdy, nejevili se výchovné či ochranné opatření dostačujícím. Na rozdíl od výchovných a ochranných opatření pak obsahuje negativní hodnocení činu a pachatele. Jejich taxativní výčet obsahuje § 24 odst.1 ZSVM. Výčet opatření je systematicky uspořádán. Samozřejmě by se mělo dát přednost alternativním trestním opatřením před odnětím svobody. Samostatně lze uložit trestní opatření obecně prospěšných prací, peněžité opatření a vyhoštění, a to i tehdy, pokud TZ ve zvláštní části takový druh trestního opatření

nestanoví (§ 28 odst.1 TZ, § 45 odst.2 TZ, § 53 odst.2 písm.b), odst.3 TZ). Je možné uložit i více trestních opatření vedle sebe, stejně tak zákon umožňuje uložit vedle trestního opatření i opatření výchovné. Při ukládání trestů se uplatní obecná úprava obsažená v § 16 odst.2 TZ, podle níž se trest uloží dle zákona účinného v době, kdy se o trestu, resp. trestním opatření, rozhoduje.

Pokud jde o systém trestních opatření, nejsou upravena od nejzávažnějšího k mírnějším, jak je tomu v trestním zákoně, ale zákonodárce je pravděpodobně setřídil tak, jak bývají tato opatření nejčastěji ukládána. Pak zde vystupuje ale otázka zákazu reformationis in peius, kdy na základě odvolání soud vyššího stupně uloží jiné trestní opatření než soud stupně prvního. V takovém případě pak pro posouzení, zda nedošlo k porušení zákazu reformationis in peius, bude pouze to, jak bude trestní opatření hodnotit sám mladistvý.⁶⁹

Trestní opatření ukládají výlučně soudy. Přitom dbají na zachování zásady individualizace a zásady zákonnosti. Obecně vycházejí z hodnocení účelu trestního opatření, stupně nebezpečnosti činu pro společnost, možnosti nápravy pachatele, v úvahu berou polehčující a přitěžující okolnosti, zvláštní podmínky pro ukládání jednotlivých druhů trestních opatření. ZSVM rozšiřuje škálu polehčujících okolností oproti TZ – ty jsou pak vyjmenovány v § 35 ZSVM. Přihlédnout se má též ke skutečnosti, zda byl čin spáchán ve stavu zmenšené přičetnosti, kterou si pachatel přivodil vlivem návykové látky, ať již z nedbalosti nebo úmyslně (zde se opět setkáváme s rozdílnou úpravou oproti dospělým). Zákon však neříká, zda se k této skutečnosti má přihlédnout ve prospěch nebo neprospěch mladistvého – to, že pachatel spáchal provinění ve stavu zmenšené přičetnosti, sice snižuje míru zavinění mladistvého, na straně druhé však zvyšuje stupeň nebezpečnosti osoby pro

---

⁶⁹ Císařová, D.: Několik poznámek k zákonu č.218/2003 Sb. (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), Bulletin advokacie 6/2004, str.36-37

společnost.⁷⁰ Při ukládání trestního opatření bude nutno posuzovat jednotlivé případy (zásada individualizace případu), neboť může jít pouze o experimentování, exces, ale také o závislost mladistvého na návykových látkách a tomu by pak mělo odpovídat uložené trestní opatření v případné kombinaci s opatřením výchovným nebo ochranným.

Při ukládání souhrnného, úhrnného a společného trestního opatření se aplikuje obecná úprava v § 35-37 TZ. Odchylně se postupuje, jen spáchal-li mladistvý provinění před dovršením 18-tého roku věku a další čin po jeho dovršení. V takovém případě se hranice trestních sazeb u provinění (spáchaného do 18 roku věku) modifikují dle ZSVM. Tak tomu není, jde-li o dílčí útoky pokračujícího trestného činu, které považujeme z hlediska hmotně právního za 1 skutek a 1 trestný čin, a jde-li o trestný čin trvajících. Pachateli je možné uložit trest, který § 24 ZSVM nezná (ale je obsažen v TZ), nelze však uložit např. trestní peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu, neboť toho lze užít jen u mladistvých pachatelů, nikoliv u pachatele již dospělého. Trestní opatření, které TZ nezná, nelze uložit ani samostatně, ani vedle trestu jiného.

Na započítání vazby a trestního opatření se užije obecné úpravy, tedy § 38 TZ. ZSVM, ale neupravuje započítání výchovných opatření, ačkoliv možnost jeho znovuložení je zde dána.

9.2. Obecně prospěšné práce

Jejich podstatou je výkon obecně prospěšné práce ve svém volném čase bez nároku na odměnu. Toto trestní opatření lze uložit, pokud horní hranice trestní sazby uvedená v trestním zákoně (nikoli snižená dle ZSVM) nepřesahuje 5 let. Mladistvý pachatel musí řádně plnit trestní opatření, jinak mu hrozí, že si odpyká náhradní trestní opatření odnětí svobody (každé – byť započaté – dvě hodiny se

---

⁷⁰ Sotolář, A., Válková, H.: Trestní opatření v trestních věcech mladistvých, Trestněprávní revue 2/2005, str.30-31

přemění na jeden den ve vězení). Zpravidla bývá odsouzenému uložena náhrada škody, byla-li způsobena. To, zda mladistvý nahradil škodu, pak bude jedním z hledisek při posuzování, zda vedl řádný život a může dojít k zahlázení odsouzení nebo zda má být vykonáno náhradní trestní opatření odnětí svobody. Při ukládání trestního opatření obecně prospěšných prací je potřeba zjistit stanovisko mladistvého, avšak jeho souhlas se nevyžaduje. Je nutné posuzovat zdravotní způsobilost mladistvého, a to nejen při rozhodování, ale i v průběhu řízení vykonávacího. Zdravotní nezpůsobilost může způsobit případný odklad, přerušení (§ 339 odst.1, 2 TŘ) nebo upuštění výkonu trestního opatření obecně prospěšných prací (§ 340a TŘ). Stejně následky mohou nastat, je-li tímto trestním opatřením ohroženo zdraví, bezpečnost či mravní vývoj mladistvého (§ 26 odst.1 ZSVM).

U daného trestního opatření zákon neumožňuje mimořádné snížení ani zvýšení sazby, která činí u mladistvých pachatelů 50 – 200 hodin.⁷¹

9.3. Zákaz činnosti

Základem tohoto opatření je zákaz vykonávání činnosti, která byla v přímé a bezprostřední souvislosti se spáchaným proviněním, a to na dobu 1 roku až 5 let. Dle ZSVM však nesmí jít o činnost, kdy by zákaz byl na překážku přípravě povolání mladistvého (to neplatí, byla-li již škola ukončena).

9.4. Vyhoštění

Je trestním opatřením, které lze užít jen u osoby, jež není občanem ČR a které ani nebyl přiznán statut uprchlíka. Takové opatření soud uloží, je-li to nutné pro bezpečnost lidí nebo majetku či jiný obecný zájem. Délka může činit 1-5 let, v souladu s obecnou úpravou však toto opatření nelze aplikovat v případech uvedených v

---

⁷¹ Sotolář, A., Válková, H.: Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2.část), Trestněprávní revue 3/2005, str.63

§ 57 odst.3 TZ. Při rozhodování o tomto opatření je třeba se též zabývat rodinnými, osobními poměry mladistvého, nevydat ho nebezpečí zpustnutí (§ 26 odst.3 ZSVM) a též zkoumat rizika, která by ho čekala při návratu do domovského státu.

9.5. Peněžité opatření

Peněžité opatření lze uložit, pokud ke spáchání provinění vedla mladistvého snaha o získání majetkového prospěchu (§ 53 odst.1 TZ) – v takovém případě jde o provinění spáchané úmyslně, a dále pokud to TZ ve zvláštní části dovoluje nebo jde o provinění, kde horní hranice trestní sazby nepřevyšuje 3 roky (§ 53 odst.2 TZ). Není-li třeba vzhledem ke spáchanému provinění a možnosti nápravy pachatele uložit jiné trestní opatření, lze jej uložit samostatně. Je však možné uložit jej i vedle jiného trestního opatření a též vedle opatření výchovného a ochranného. Soud může zmíněné opatření použít, splňuje-li mladistvý určité zákonem stanovené podmínky: jde o výdělečně činnou osobu nebo majetkové poměry mladistvého takové trestní opatření umožňují. Toto trestní opatření může být stanoveno v rozmezí 1000 – 500 000 Kč. Dle potřeby je možné rozhodnout o zaplacení ve splátkách.

Peněžité opatření formou denní sazby – neznamená, že by mladistvý každý den splácel určitou peněžní částku, ale v podstatě jde o to, že za stejné provinění by měl být určen stejný počet denních sazeb, které odrážejí nebezpečnost činu pro společnost (5 – 500 dní), ale výše denní sazby by měla být různá tak, aby odrážela majetkové poměry mladistvého (od 100 do 1000 Kč). Přičemž je na soudu, aby rozhodl, zda odsouzený peněžitou částku zaplatí ve splátkách nebo jednorázově. Nebude-li mladistvý plnit uložené trestní opatření, pro takový případ soud stanoví náhradní trestní opatření odnětí svobody (max. na 1 rok, nebo je-li hranice trestní sazby u konkrétního provinění nižší, pak náhradní trestní opatření odnětí svobody nesmí tuto hranici překročit). Náhradního opatření odnětí svobody nemůže být užito pro nedobytnost peněžního

opatření (následkem je upuštění od výkonu náhradního trestního opatření odnětí svobody), ale lze jej aplikovat, pokud mladistvý nechce platit, snaží se vyhnout placení, odejde do ciziny a v případech podobných. Zákon umožňuje nahradit toto opatření obecně prospěšnou činností v rámci probačního programu - k tomu se však vyžaduje souhlas mladistvého a rozhodnutí soudu.⁷²

Další možností je uložení peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu. Předpoklady pro možnosti jeho použití upravuje § 28 odst. 1 ZSVM, tzn. že takové opatření se vzhledem k osobě mladistvého jeví zcela dostačující nebo soud pro mládež přijme záruku za nápravu mladistvého a má za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu. Toto rozhodnutí soudu má povahu odsuzujícího rozsudku, může však představovat pro mladistvého určitou motivaci, neboť bude-li se po určité - soudem stanovenou dobu - chovat řádně a realizovat všechna výchovná opatření, byla-li nařízena, a tedy osvědčí se, nebo nastane-li fikce osvědčení, nebude peněžitě opatření realizováno. Dolní hranice zkušební doby není stanovena, horní pak činí 3 roky. Její délku uloženou soudem nelze zkrátit ani prodloužit, zákon navíc neupravuje ani přerušování či stavení zkušební doby. Podmíněný odklad výkonu peněžitého opatření nemá vliv na výkon ostatních druhů trestních opatření, které byly mladistvému uloženy. Podmíněný odklad výkonu peněžitého opatření lze v podstatě ukončit třemi způsoby:

- a) Nařízení výkonu - a to během zkušební doby nebo do jednoho roku od jejího uplynutí. Učiní-li soud takové rozhodnutí, musí rozhodnout i o náhradním trestním opatření odnětí svobody, příp. se i zde za určitých okolností nabízí možnost vykonání obecně prospěšné činnosti v rámci probačního programu.
- b) Rozhodnutí o osvědčení

---

⁷² Sotolář, A., Válková, H.: Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2.část), Trestněprávní revue 3/2005, str.66

c) Fikce osvědčení - nastává tehdy, pokud soud bez viny mladistvého do jednoho roku po zkušební době nerozhodl o osvědčení ani nařízení výkonu peněžitého opatření.⁷³

V případech popsanych pod písmeny b) a c) se na mladistvého hledí, jako by nebyl odsouzen. Rozhodnutí o osvědčení ani fikce osvědčení neovlivňují výkon trestních opatření uložených pachateli vedle zahlazených opatření, které nebyly dosud vykonány.

I u tohoto opatření (podmíněného odkladu výkonu peněžitého opatření) je umožněno za splnění určitých předpokladů nahradit jej obecně prospěšnou činností v rámci probačního programu.

9.6. Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem

Podstatou je existence odsuzujícího rozsudku s trestním opatřením odnětí svobody, které je však podmíněně odloženo na zkušební dobu (příp. je k němu určen též dohled). Tím je vyslovena mladistvému určitá důvěra, že pokud se bude chovat tak, jak od něho společnost očekává, pak trest nenastane. To pro mladistvého představuje motivaci, aby své chování zlepšil. Podmíněné odsouzení může být uloženo v případech, kdy trestní opatření odnětí svobody nepřevyšuje dvě léta (§ 58 odst.1 TZ), jde-li o podmíněné odsouzení s dohledem, je možno ho uložit, pokud trestní opatření odnětí svobody nepřevyšuje tři léta (§ 60a odst.1 TZ). Pochopitelně vycházíme z délky uloženého trestního opatření, nikoliv z trestní sazby stanovené zákonem.⁷⁴ Tato opatření lze kombinovat s výchovnými opatřeními stanovenými v § 15 odst.2 ZSVM (nevhodným by samozřejmě bylo napomenutí s výstrahou, neboť jde o opatření jednorázové). Pokud se bude odsouzený chovat řádně a dodrží uložená výchovná opatření, pak soud rozhodne o jeho osvědčení (popř. nastane fikce osvědčení). Pokud by však podmínky

⁷³ Sotolář, A., Válková, H.: Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2.část), Trestněprávní revue 3/2005, str.68

⁷⁴ Sotolář, A., Válková, H.: Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2.část), Trestněprávní revue 3/2005, str.69

pro osvědčení nebyly splněny, pak by soud musel zasáhnout a nařídít mladistvému výkon trestního opatření odnětí svobody. Zákon však upravuje i tři výjimky ve prospěch mladistvého (§ 33 odst.2 ZSVM), jež umožňují soudu jiné řešení než nařídít odnětí svobody. Soud tedy může:

- 1) nad mladistvým stanovit dohled, pokud již nebyl uložen
- 2) přiměřeně prodloužit zkušební dobu (max. o dva roky a ne přes 5 let)
- 3) uložit další výchovné opatření.

Takové rozhodnutí lze učinit i po uplynutí zkušební doby, je však nutno ji prodloužit. Zkušební doba trvá od jednoho do tří let, přičemž zákon ji umožňuje prodloužit až o dva roky (§ 33 odst.2 ZSVM), nelze ji však zkrátit.

9.7. Odnětí svobody

Výkon trestního opatření odnětí svobody je upraven zvláštním zákonem č.169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

Trestní opatření spojená s odnětím svobody se užívají jako krajní prostředek tehdy, nejeví-li se jiná (mírnější) opatření dostatečnými. Uložení trestního opatření odnětí svobody se bude užívat jako poslední varianta zejm. z důvodu odtržení mladistvého ze společnosti, jeho izolaci, difamující účinky trestního opatření a z mnohých důvodů dalších. Protože odnětí svobody je vůbec nejprísnejší trestní opatření, které se může mladistvému dostat, zmírňuje ho zákon alespoň tak, že trestní sazby se automaticky – ex lege – snižují na polovinu, přičemž dolní hranice trestní sazby nesmí být delší než jeden rok a horní hranice nesmí přesáhnout dobu pěti let. Jen výjimečně, u zvlášť závažných případů, může soud uložit trestní opatření v rozmezí pěti až deseti let odnětí svobody.

ZSVM stanoví v podstatě tři možnosti, kdy může dojít ke snížení dolní hranice trestní sazby:

- jednak jde o § 32 odst.2 TZ – v daném případě je možné snížení trestního opatření odnětí svobody pod dolní hranici

trestní sazby, bude-li vzhledem ke zdravotnímu stavu (zmenšená přičetnost) pachatele současně uloženo ochranné léčení

- § 40 odst.3 TZ – snížení je též možné, odsuzuje-li se pachatel, který významně přispěl k objasnění trestné činnosti spáchané ve prospěch zločinného spolčení nebo takové činnosti napomohl zabránit a zároveň lze účelu trestního opatření dosáhnout i kratším potrestáním
- § 32 odst. 2 ZSVM – jde-li o přípravu nebo pokus provinění, užití trestní sazby by se zdálo nepřiměřené a účelu trestního opatření lze dosáhnout i trestním opatřením kratším. Není možné tam, kde dolní hranice není v trestním zákoně stanovena.⁷⁵

Samozřejmě takové snížení se posuzuje dle jednotlivých okolností případu (zásada individualizace). Výše uvedené snížení dolní hranice trestní sazby je možné i u dospělého, který však provinění, o němž se jedná, spáchal jako mladistvý.

ZSVM zahrnuje poměrně rozsáhlé možnosti upuštění od uložení od trestního opatření. Soud může upustit od uložení trestního opatření mladistvému za podmínek v § 11 a 12.

Odnětí svobody může uložit pouze soud. Pokud je mladistvý odsouzen za jiné provinění, které spáchal před rozsudkem, a je mu ukládáno též trestní opatření odnětí svobody, pak nevykonaná část odnětí svobody spolu s nově uloženým trestním opatřením odnětí svobody nesmí přesáhnout pět let (ve výjimečných případech deset let).

Pokud by šlo o ukládání souhrnných a úhrnných trestních opatření odnětí svobody, pak spáchá-li mladistvý všechna provinění do dosažení zletilosti, bude se takové trestní opatření ukládat dle snížených trestních sazeb, pokud by však provinění spáchal před i po dovršení osmnáctého roku věku, budou se trestní sazby dle zásad

---

⁷⁵ Sotolář, A., Válková, H.: Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2.část), Trestněprávní revue 3/2005, str.71

uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže snižovat jen u provinění spáchaných před osmnáctým rokem.⁷⁶

Opět pro přísnost trestního opatření odnětí svobody zákon umožňuje ve větším rozsahu než úprava obecná odložit výkon zmíněného trestního opatření. Taková možnost je upravena v § 77 ZSVM. Jde o situaci, kdy zákon umožňuje výkon trestního opatření odložit z důvodu dokončení vzdělání, a to až na dobu 2 let. Pokud by však mladistvý např. byl studentem prvního ročníku střední školy, a ukončení studia by tedy nastalo až za více než 2 roky, pak odklad z důvodu uvedeného v § 77 ZSVM nemůže být povolen.⁷⁷ Výhodou odkladu je, že pokud mladistvý po dobu odloženého výkonu trestního opatření nespáchá žádné provinění a úspěšně ukončí studium, pak za určitých okolností soud, který rozhodoval v 1.stupni, zváží všechny okolnosti a poté, jsou-li splněny podmínky stanovené zákonem, může upustit od výkonu odnětí svobody.

Určitou odlišností od obecné úpravy je možnost soudu, aby kdykoliv během výkonu trestního opatření odnětí svobody, rozhodl, že se mladistvý propouští podmíněně na svobodu. Tzn. soud v takovém případě nemusí vyčkávat, až mladistvý vykoná alespoň 1/2 příp. 2/3 trestu. Ke zmíněnému rozhodnutí může soud dospět po uvážení, zda má za to, že mladistvý v budoucnu povede řádný život, nebo tehdy, přijme-li záruku za dovršení nápravy pachatele. Rozhodnutí předchází návrh státního zástupce nebo ředitele věznice, nikoli návrh mladistvého. Při rozhodnutí o podmíněném propuštění soud zároveň stanoví zkušební dobu, a to až na dobu 5-ti let (dle dřívější úpravy do 1.1.2004 až 7 let). Pokud se mladistvý chová během zkušební doby dle očekávání soudu, pak je mu zbytek trestu prominut, jinak ovšem dochází k nařízení jeho výkonu. Odchytkou od obecné úpravy je i skutečnost, že při rozhodnutí o podmíněném propuštění vždy dohlíží na mladistvého probační úředník, a to i

⁷⁶ Novotný, O., Dolenský, A., Jelínek, J., Vanduchová, M.: Trestní právo hmotné 1, 4.přepřacované vydání, Praha, ASPI, 2003

⁷⁷ Sotolář, A., Válková, H.: Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2.část), Trestněprávní revue 3/2005, str.73

v případě, kdy dohled probačního úředníka nad mladistvým nebyl vysloven.⁷⁸

Za zmínku nepochybně stojí i úprava ustanovení § 83 trestního zákona z r.1961, kdy soud obligatorně rozhodoval o podmíněném propuštění mladistvého po vykonání 1/3 trestu odnětí svobody, kdy jeho povinností bylo rozhodnout, ať kladně nebo záporně, zda se mladistvý odsouzený propouští podmíněně na svobodu. V reálu pak soud většinou mladistvého podmíněně propustil (např. v r. 1964 odpykalo 1/3 svého trestu 80 mladistvých, 79 projednáno soudem, z toho 64 podmíněně propuštěno)⁷⁹, a tedy skutečná délka trestu odnětí svobody trvala často poměrně krátce. Tato úprava byla od 1. 8. 1965 zrušena a podmíněné propuštění mladistvých se nadále posuzovalo podle obecných předpisů.

---

⁷⁸ Sotolář, A., Válková, H.: Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2.část), Trestněprávní revue 3/2005, str.74

⁷⁹ Novotný, O.: O trestu a vězeňství, Academia, Praha 1969, str.39

10. Odklony

10.1. Obecně

Odklony upravuje v ZSVM § 69, přičemž nejde o taxativní výčet zvláštních druhů řízení (jako další by pak bylo možno uvést řízení proti uprchlému dle § 64 odst.1 ZSVM, řízení před samosoudcem dle § 62 odst.1 ZSVM, dále řízení podle § 314h-314f TR, § 179g a 179h TR).⁸⁰ Odklony obsažené v ZSVM lze použít při splnění určitých, zákonem stanovených podmínek (§ 68) – a to:

- a) Podezření ze spáchání provinění se jeví na základě dostatečného objasnění skutkového stavu věci zcela důvodným – tento princip se zcela jednoznačně užije i jde-li o odklony používané u dospělých pachatelů. Zvláštní význam této podmínky se uplatňuje zejm. u odstoupení od trestního stíhání, kdy se od mladistvého nevyžaduje doznání.
- b) Mladistvý je připraven nést odpovědnost za spáchaný čin, vypořádat se s jeho příčinami a přičinit se o odstranění škodlivých následků jeho provinění – na rozdíl od dospělých zde nejde o náhradu škody, ale zákon mluví o širším následku. Tato podmínka je pak v podstatě formulována též u odstoupení od trestního stíhání. Připravenost nést odpovědnost je možná různým způsobem – omluvou, nahrazením škody (penězi či uvedením v předešlý stav). Svým způsobem lze hovořit o tom, že předpokladem pro připravenost nést odpovědnost za své jednání je doznání pachatele. Tato podmínka tedy může v jistém smyslu nahradit doznání pachatele u odstoupení od trestního stíhání.
- c) Požadavek, aby se mladistvý zavázal k chování omezujícím možnosti spáchání dalších provinění – zcela nesmyslným se jeví příslib o tom, že se mladistvý

---

⁸⁰ Ščerba, F.: K právní úpravě odklonů uplatňovaných v řízení proti mladistvým, Trestní právo 5/2005, str.16

nedopustí žádných provinění, neboť pokud tady takový předpoklad není, pak by soud neměl k odklonu vůbec přistoupit. Zpravidla tedy bude požadováno, aby mladistvý dodržel určitá omezení nebo povinnosti, jež mají povahu výchovných opatření. Nutno však upozornit na rozdíl, týkající se schválení narovnění a odstoupení od trestního stíhání proti podmíněnému zastavení trestního stíhání a podmíněnému odložení podání návrhu na potrestání. V případě schválení narovnění a odstoupení od trestního stíhání půjde o konečného vyřízení věci, a tedy v takovém případě se nevyžaduje souhlas mladistvého s uložením výchovných opatření (lze uložit max. na tři roky). Problémem však je, že jde o konečné rozhodnutí, a tedy případné porušení výchovných opatření nelze sankcionovat. Z toho důvodu v jistém smyslu uložení takových opatření postrádá smysl a je rozumné jej uložit jen v případě, existuje-li důvodný předpoklad, že uložená opatření budou dobrovolně dodržována.

Půjde-li o podmíněné zastavení trestního stíhání či podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, nejde o pravomocné skončení trestního řízení, a tedy k uložení výchovného opatření bude zapotřebí souhlas mladistvého (odchytkou od úpravy trestání dospělých je možnost v rámci odklonů uložit mladistvému dohled probačního úředníka, což u dospělých nelze).⁸¹

Odstoupení od trestního stíhání spolu s podmíněným zastavením trestního stíhání a se schválením narovnění představují výjimku ze zásady legality a oficiality, kdy zájem na postihu

---

⁸¹ Ščerba, F.: K právní úpravě odklonů uplatňovaných v řízení proti mladistvým, Trestní právo 5/2005, str.18

mladistvého pachatele v některých případech, resp. za splnění určitých podmínek, se vytrácí.

Rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání, narovnání nebo odstoupení od trestního stíhání je možné jak v přípravném řízení, což by mělo být častější variantou vzhledem k tomu, že má jít o alternativu proti standardnímu trestnímu řízení, tak v řízení před soudem.

Snaha, aby bylo v praxi aplikováno co nejvíce odklonů, je v určitých směrech značně komplikována. Postačí jen vzít v úvahu, že u odklonů užívaných u osob mladších 18 let je oproti právní úpravě obecné stanoveno mnohem více podmínek (viz § 68 ZSVM) pro možnost jejich použití, a to ať již jde o podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení návrhu na potrestání či schválení narovnání aj.

10.2. Odstoupení od trestního stíhání

Nejmírnějším typem odklonu je odstoupení od trestního stíhání.⁸² Podmínky pro možnost aplikovat tento druh odklonu obsahuje § 70 odst.1 ZSVM. Odstoupit od trestního stíhání lze, pokud hranice trestní sazby spáchaného provinění nepřesahuje tři roky (posuzuje se dle TZ, nikoliv podle snížené trestní sazby dle ZSVM), dovoluje to stupeň nebezpečnosti provinění pro společnost, osoba mladistvého a chybějící veřejný zájem na dalším stíhání mladistvého a dále pokud trestní stíhání není účelné a potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchaní dalších provinění.

Základním východiskem pro odstoupení od trestního stíhání je předpoklad, že již bylo dosaženo účelu ZSVM a speciálně účelu řízení vedeného podle něho, příp. že tohoto účelu bude dosaženo současně s rozhodnutím o odstoupení trestního stíhání. Účel řízení ve své podstatě odpovídá veřejnému zájmu na adekvátní reakci na spáchání

---

⁸² Ščerba, F.: K právní úpravě odklonů uplatňovaných v řízení proti mladistvým, Trestní právo 5/2005, str.19

provinění mladistvým, přičemž účel je vyjádřen v ustanoveních § 1 odst.2 a § 3 odst.4 ZSVM a § 1 odst.1 TŘ.⁸³

Odstoupení od trestního stíhání se velmi podobá zastavení trestního stíhání podle § 172 odst.2 písm.c) TŘ. Oba instituty se odlišují především fakultativními podmínkami stanovenými v § 70 odst.3 ZSVM. Tento odstavec nepřímou říká, že obviněný nemusí nahradit škodu osobně (tím se odlišuje i od podmíněného zastavení trestního stíhání a schválení narovnání), avšak je zde zapotřebí souhlasu poškozeného. Přes skutečnost, že škodu může nahradit osoba odlišná od provinilce, je nutné, aby byl zřejmý postoj mladistvého k věci. Samozřejmě by bylo nepřipustné, aby někdo škodu napravil a chyběla zde adekvátní reakce mladistvého. Odstoupení od trestního stíhání se samozřejmě může užít i tehdy, nebyla-li žádná škoda způsobena, je však třeba se zabývat tím, zda by neměl být zvolen jiný postup (např. upuštění od uložení trestního opatření). Další fakultativní podmínkou je absolvování probačního programu mladistvým pachatelem nebo udělení napomenutí s výstrahou – jistou překážku pak představuje skutečnost, že před pravomocným rozhodnutím je potřeba k výchovnému opatření souhlasu mladistvého.⁸⁴

Před samotným odstoupením od trestního stíhání musí být dostatečně odůvodněn závěr o tom, že bylo spácháno provinění a že jej spáchal mladistvý. Je možné užít i důkazy, které by v hlavním líčení použity být nemohly (např. informace z úředních záznamů o výpovědích svědků). Odstoupení nebrání, když mladistvý mění své výpovědi nebo stanoviska k činu. V daném případě je nutno posoudit, zda se k činu nakonec doznal. Pokud by tedy nastala situace, kdy mladistvý spáchání činu popírá, nakonec se však dozná,

---

⁸³ Sotolář, A.: Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých, *Trestněprávní revue* 6/2004, str.170

⁸⁴ Ščerba, F.: K právní úpravě odklonů uplatňovaných v řízení proti mladistvým, *Trestní právo* 5/2005, str.21

pak jsou-li splněny ostatní podmínky, není důvod tento institut nepoužít.⁸⁵

Pokud je mladistvý stíhán pro více skutků, lze učinit různá rozhodnutí o více skutcích, resp. o každém skutku. Je však potřeba zvážit, zda je v konkrétním případě odstoupení účelné, např. je-li mladistvý stíhán pro dva skutky, přičemž u druhého jde o závažné provinění, za které hrozí trest odnětí svobody. Samozřejmě situace je jiná, pokud by se např. na druhý skutek vztahovala abolice.⁸⁶ V případě několika spoluobviněných se podmínky pro odstoupení od trestního stíhání posuzují u každého samostatně.

Jako přínos je bezesporu vnímána skutečnost, že mediační jednání umožní mladistvému vysvětlit poškozené osobě, co jej vedlo ke spáchání činu a naopak dá příležitost ukázat mladistvému i hledisko poškozeného, tedy jaký na něj mělo provinění vliv apod., což jistě napomůže tomu, aby si mladistvý lépe uvědomil následky svého činu. Institut odstoupení od trestního stíhání tedy dává možnost urovnat vztah pomocí dialogu.

Mínusem tohoto typu odklonu je, že značně zeslabuje postavení poškozeného (zásada, aby poškozený dosáhl náhrady škody vyjádřená v § 3 odst.7 ZSVM). Nahrazení škody je pouze fakultativní podmínkou odstoupení od trestního stíhání; dále je možno, aby nahrazení škody mladistvému bylo uloženo v rámci jeho možností jako výchovná povinnost dle § 18 odst.1 písm.d),e) – ovšem porušení této povinnosti v daném případě nelze sankcionovat. Slabé postavení poškozeného se projevuje navíc i v tom, že dojde-li k odklonu v přípravném řízení, nemůže poškozený podat stížnost proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání.

Pro rozhodnutí soudu či státního zástupce o odstoupení od trestního stíhání není nutný souhlas poškozeného, v podstatě ani souhlas mladistvého, avšak ten má právo podat proti takovému

⁸⁵ Sotolář, A.: Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých, *Trestněprávní revue* 6/2004, str.172

⁸⁶ Sotolář, A.: Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých, *Trestněprávní revue* 6/2004, str.179-180

rozhodnutí stížnost (§ 70 odst.4 ZSVM) nebo prohlásit, že na projednání věci trvá (§ 70 odst.5 ZSVM). Bylo-li odstoupeno od trestního stíhání a není důvod mladistvého zprostit, pak soud vysloví vinu, avšak nemůže již uložit trestní opatření, ale může uložit opatření výchovné či ochranné.⁸⁷ Stížnost mohou podat osoby v § 72 odst.2 ZSVM, orgán sociálně právní ochrany dětí, v řízení před soudem pak státní zástupce. Stížnost mohou podat také další osoby, kterých se usnesení o odstoupení od trestního stíhání přímo týká, např. škola nebo výchovné zařízení, kterým bylo přenecháno potrestání mladistvého (§ 20 odst.2 ZSVM). Dotčenou osobou není poškozený.

Jako určité negativum lze též chápat jen malý rozdíl mezi odstoupením od trestního stíhání a zastavením trestního stíhání (§ 173 odst.2 TŘ).

Na druhou stranu velké plus pro mladistvého představuje skutečnost, že škodu nemusí hradit sám mladistvý, ale může tak učinit i jiná osoba.

Odstoupení od trestního stíhání je fakultativní možností ukončení trestního stíhání. Tedy na odstoupení od trestního stíhání není právní nárok. Je možné podat návrh na aplikování tohoto typu odklonu, ovšem soud ani státní zástupce na takový návrh nemusí reagovat. Tento odklon je možné užít nejen v případech, kdy jde o provinění spáchané z nedbalosti, ale i tehdy, jedná-li se o provinění úmyslné. Odstoupit od trestního stíhání lze kdykoliv od zahájení trestního stíhání až do meritorního rozhodnutí ve věci soudem prvního stupně. Před odstoupením od trestního stíhání by se mělo zkoumat, zda není dána možnost rozhodnout podle § 171-173 TŘ (v přípravném řízení) či § 221-224 TŘ (v řízení před soudem).

Tento institut není možné užít v odvolacím řízení (neučinil-li tak již soud prvního stupně), je však možné jej aplikovat v řízení přípravném, při předběžném projednání obžaloby (k té však většinou

---

⁸⁷ Ščerba,F.: K právní úpravě odklonů uplatňovaných v řízení proti mladistvým, Trestní právo 5/2005, str.23

nedochází, neboť věc náleží do příslušnosti samosoudce - ten však obžalobu zkoumá ze stejných hledisek jako při předběžném projednání), mimo hlavní líčení.

Odstoupení od trestního stíhání je konečným rozhodnutím ve věci, a tedy vytváří překážku rei iudicatae. Rozhodne-li soud o odstoupení, pak se na mladistvého hledí, jako by nebyl vinen. Dané rozhodnutí totiž neřeší otázku viny⁸⁸. Proti pravomocnému rozhodnutí soudu nelze podat odvolání, ani se zde neuplatní postup dle § 174a TR.

---

⁸⁸ Sotolář, A.: Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých, Trestněprávní revue 6/2004, str.181

11. Řízení ve věcech dětí mladších 15-ti let

Základním smyslem této úpravy je rychlá a adekvátní reakce na jejich spáchání, předcházení opakování, vytvoření podmínek pro další sociální a duševní rozvoj dětí, které se jich dopustily.⁸⁹

Soud postupuje v řízení o dětech mladších 15-ti let dle občanského soudního řádu. To je doplněno § 90 ZSVM. Státní zastupitelství má v takovém řízení výjimečné postavení, neboť mu zákonem bylo svěřeno návrhové oprávnění. Neprodleně poté, co se státní zástupce dozví, že trestní stíhání je nepřipustné z důvodu věku pachatele, je povinno bezodkladně podat návrh na uložení opatření. Stejně tak podá návrh na uložení opatření i tehdy, půjde-li o mladistvého, vůči němuž bylo trestní stíhání zastaveno, neboť nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat nebezpečnost pro společnost a ovládat své jednání a také tehdy půjde-li o mladistvého, který se dopustil činu jinak trestného, ale není z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný.⁹⁰ Pokud se takové řízení zahájí bez návrhu, což umožňuje § 90 odst.2 ZSVM, pak státní zastupitelství není účastníkem řízení a nemůže do něj vstoupit ani dodatečně.

Vzhledem k tomu, že se jedná o řízení, které lze zahájit i bez návrhu, může soud přihlédnout i k novým skutečnostem a důkazům, přestože nebyly v rámci předchozího řízení uplatněny. Při odvolání se uplatňuje systém plné apelace.⁹¹

Z účelu zákona je zřejmé, že zákonodárce dal jednoznačně přednost výchovné reakci před represivními sankcemi.

Samotné řízení můžeme rozdělit do dvou fází – nejprve je nutné zjistit, zda se dítě činu jinak trestného skutečně dopustilo a

⁸⁹ Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M. : Zákon o soudnictví ve věcech mládeže; Komentář 1.vydání, Praha :C.H.Beck, 2004, str.788

⁹⁰ Záruba, J.: O účasti státního zastupitelství v civilním řízení zahájeném jeho návrhem podle § 90 odst.1 zákona č.218/2003, Justiční praxe 6/2003, str.415

⁹¹ Záruba, J.: O účasti státního zastupitelství v civilním řízení zahájeném jeho návrhem podle § 90 odst.1 zákona č.218/2003, Justiční praxe 6/2003, str.420

následně, ve druhé fázi řízení, pak na delikventní jednání adekvátně reagovat.⁹²

Soud pro mládež nemá v typu občanského soudního řízení žádné oprávnění požadovat od policejních orgánů součinnost při provádění jednotlivých úkonů řízení a při opatrování potřebných důkazů (občanský soudní řád neobsahuje žádné ustanovení podobné § 180 odst.3 a § 203 odst.1 trestního řádu). Role státního zástupce při podávání návrhů na zahájení řízení ve věcech dětí mladších 15-ti let tím roste na významu. Na druhou stranu však nelze opomenout zásadu vyhledávací, která se v řízení uplatňuje.⁹³

V občanském soudním řízení mohou za důkaz sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci (§ 125 odst.1 OSŘ). Je tedy možné použít důkazy, které byly získány v trestním řízení před tím, než bylo zjištěno, že činu se dopustilo dítě mladší 15-ti let. Nicméně vzhledem ke skutečnosti, že dítě nemůže spáchat trestný čin, je tedy trestně neodpovědné, není možné proti němu vést trestní řízení, a tedy poté, co bylo zjištěno, že pachatel je mladší 15-ti let, nelze pokračovat v trestním řízení a ani důkazy, které by byly takto získány, není možné použít, neboť by to znamenalo rozpor se zákonem a v důsledku toho i neplatnost těchto důkazů. K utvoření si celkového obrazu o dítěti je zpravidla potřeba vyžádat si pedagogicko-psychologické vyšetření. Určitou odchylkou od právní úpravy mladistvých je pak to, že při vyšetření duševního stavu se zde nevyžaduje vyšetření 2 znalců se specializací na dětskou psychiatrii, neboť v rámci občanského soudního řízení je toto možné svěřit i znalci jednomu. Významným se pro hodnocení soudce jeví též výsledky šetření úředníka Probační a mediační služby zabývající se zejm. rodinnými a sociálními poměry dítěte.

Pokud se tyto prostředky nebudou jevit jako dostatečné k náležitému objasnění věci, pak je možné vyžádat si též odborné vyjádření nebo

---

⁹² Válková, H., Sotolář, A.: Čin jinak trestný a možné reakce na něj v systému soudnictví ve věcech mládeže, *Trestněprávní revue* 7/2004, str.202

⁹³ Válková, H.: K postavení státního zástupce v řízení ve věcech dětí mladších 15-ti let, *Trestněprávní revue* 1/2004, str.26

znalecký posudek, např. z důvodů narušených citových vztahů mezi rodiči a dítětem, neshody mezi nimi, ohrožení psychického či fyzického zdraví dítěte apod.⁹⁴

Dítěti v řízení o uložení opatření musí být soudem ustanoven opatrovník (§ 91 odst. 2 ZSVM), kterým může být pouze advokát.

V řízení ve věcech dětí mladších patnácti je taktéž nutno zjistit názor dítěte. Opatření lze ukládat na návrh státní zástupce, soud pro mládež, který v takovém řízení postupuje – nestanoví-li zákon jinak – podle občanského soudního řádu, je však může ukládat i bez takového návrhu.⁹⁵

Státní zástupce, dozví-li se o činu jinak trestném, je povinen podat návrh na zahájení řízení. Místně příslušným soudem je pak soud dle bydliště dítěte. Soud má v podstatě tři možnosti: návrh zamítne, upustí od uložení opatření, má-li za to, že dostačující bylo projednání věci před soudem, nebo rozsudkem uloží opatření (§ 93 odst. 1 ZSVM). Takovým opatřením rozumíme:

- a) dohled probačního úředníka
- b) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče – tedy zařazení jen do takového střediska, jež je zapsáno do školského rejstříku, nikoliv jiného, byť by splňovalo odborné požadavky; k využití zařízení, jež není střediskem výchovné péče by mohlo v podstatě dojít prostřednictvím dohledu probačního úředníka, který by takového pro dítě vhodného zařízení (např. zdravotnického) využil a dítě motivoval, aby se programu v tomto zařízení zúčastnilo, půjde však de facto o dobrovolnost dětského delikventa⁹⁶
- c) ochrannou výchovu.

⁹⁴ Záruba, J.: O účasti státního zastupitelství v civilním řízení zahájeném jeho návrhem podle § 90 odst. 1 zákona č. 218/2003, Justiční praxe 6/2003, str. 421-422

⁹⁵ Zezulová, J.: Řízení v trestních věcech mladistvých ve znění zákona č. 218/2003 Sb., Státní zastupitelství 4/2003, str. 7

⁹⁶ Válková, H.: K zařazení dítěte mladšího patnácti let do výchovného programu podle § 93 odst. 1 ZSM, Trestněprávní revue 7/2005, str. 188-189

Po zvážení všech možností soud uloží takové opatření, které bude odpovídat nebezpečnosti spáchaného činu a které se jeví pro dítě jako nejvhodnější z hlediska naplnění účelu zákona.

Za podmínek § 93 odst.7 zákona č.218/2003 Sb., může soud pro mládež též upustit od uložení opatření, postačuje-li k dosažení účelu tohoto zákona projednání činu státním zástupcem či před soudem pro mládež. Zákon zdůrazňuje výchovnou složku tohoto institutu, a tedy je pro toto rozhodnutí nezbytné zjištění veškerých rozhodných osobních, rodinných a jiných poměrů nezletilého. Je nutné projednat čin státním zástupcem nebo před soudem, tedy zdůrazněn je přesvědčivý a důrazný účinek na nezletilého a zároveň předpoklad aktivního podílu a zapojení nezletilého do procesu.⁹⁷

Zákon umožňuje, aby bylo vydáno též předběžné opatření (§ 76, 76a OSŘ). O něm rozhoduje obecní úřad obce s rozšířenou působností, a to do 24 hodin. Předběžné opatření lze vydat, jen je-li dítě bez jakékoliv péče nebo jeho život nebo příznivý vývoj jsou vážně ohroženy nebo narušeny.

---

⁹⁷ www.nsoud.cz: usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2006 sp.zn.8 Tdo 185/2006

12. Význam probační a mediační služby

Od 1.1.2001 se Probační a mediační služba stala novým subjektem trestního řízení.⁹⁸ Její úkoly jsou pak stanoveny především v zákoně o Probační a mediační službě. Její služby mohou být využívány v každém stádiu trestního řízení. Termínem probace rozumíme dohled – jak již bylo výše řečeno, nejde jen o pouhou kontrolu delikventa, ale též o snahu vést ho k životu v souladu se zákonem.

Probační a mediační služba (PMS) hraje velice důležitou roli při uplatňování řady sankcí dle ZSVM. Působnost PMS je uvedena v § 75 ZSVM. Významná je též spolupráce Probační a mediační služby s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, zájmovými sdruženími občanů a osobami realizujícími probační programy. Důraz je kladen i na osobní návštěvy ve škole, na pracovišti, v bydlišti...Tyto návštěvy jsou jistě obrovským kladem, avšak ne zcela ze všech hledisek, kdy také mohou znamenat určité nevýhody, a to především možný stigmatizační efekt, rozšíření okruhu lidí, jež vědí, že se v daném prostředí pohybuje osoba, která spáchala (byla obviněna ze spáchání) provinění.⁹⁹

Probační a mediační služba má též roli při mediaci. Tou rozumíme dle §2 odst.2 zákona o probační a mediační službě mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením, lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného. Týká se především odklonů v trestním řízení.

---

⁹⁸ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní, 3.vydání, Praha, EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003, str.188

⁹⁹ Kolektiv autorů: Problémy trestního postihu mladistvých, Sborník, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2003, str.73-79

13. Aktuální problémy ZSVM de lege lata

13.1. Rozlišení stupně společenské nebezpečnosti pro společnost

Jedním z problémů, které se vyskytují, je, že se v praxi nerespektuje rozlišení stupně společenské nebezpečnosti činu pro společnost. Čin by měl být činem jinak trestným teprve ve chvíli, kdy stupeň nebezpečnosti pro společnost je vyšší než malý, to je však jen zřídka dodržováno. *Dokladem toho je skutečnost, že okresní státní zastupitelství podalo návrh na uložení opatření podle § 90 odst.1 zák.č.218/2003 Sb., na nezletilého, který bez použití násilí neoprávněně unikl do cizího domu, kde odcizil 30 ks slepičích vajec, čímž majitelce způsobil škodu ve výši 60,- Kč.*

Nikdo zajisté nepochybuje, že se nezletilý dopustil protiprávního jednání. Je však tento čin natolik závažný, aby 11-letý chlapec byl „postaven před soud“? S tím ostatně souvisí další problém. Jde v podstatě o to, že dostane-li státní zástupce spis o zahájeném stíhání nezletilého, nezbude mu nic jiného, než navrhnout některou z možností uvedených v § 93 odst.1 ZSVM a vystavit dítě soudnímu procesu.

To, že rozlišování stupně společenské nebezpečnosti činu pro společnost není dodržováno ani u mladistvých pachatelů, ukazuje případ následující. *V tomto případě policie ČR zahájila trestní stíhání na mladistvou dívku, která poskytla bezúplatně ke kouření cigarety marihuany jiné mladistvé.*

Takových příkladů by jistě existovala celá řada. Ovšem vzhledem k ustanovení § 6 odst.1 ZSVM, jež říká, že protiprávní čin je proviněním, je-li stupeň nebezpečnosti vyšší než malý, stojí skutečně za úvahu, zda tomu tak skutečně v jednotlivých konkrétních případech bývá.

13.2. Postavení nezletilého před soud

Je-li zahájeno trestní řízení, pak není jiná možnost, než aby nezletilý byl postaven před soud. Jiné řešení zákon v případě

nezletilých neupravuje, což je jistě zásadním nedostatkem této části ZSVM. Státní zástupce nemá jinou možnost ani tehdy, je-li zřejmé, že důvod pro uložení opatření zde chybí.¹⁰⁰ Toto řešení je zvláštní již kvůli tomu, že v případě mladistvého, spáchá-li provinění, jsou zde i jiné možnosti, než takovou osobu postavit před soud. Díky této úpravě se pak snižují difamující účinky řízení. Proto by bylo vhodné do budoucnosti rozšířit možnosti řešení takové situace i u nezletilých.

Celkově by ZSVM v části věnované nezletilým osobám měl navrhnout více možností řešení, než tomu je doposud.

13.3. Získání znaleckého posudku

V případech, kdy je nutné pro rozhodnutí ve věci týkající se osoby mladší 18-ti let potřeba získat znalecký posudek, to v praxi představuje velmi závažný problém. K vyšetření duševního stavu mladistvého je zapotřebí přibrat dva znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii. To může představovat nemalý problém z hlediska toho, že odborníků, kteří by tyto posudky zpracovávali, je velmi málo.

13.4. Ukončení probačního dohledu

Dopustí-li se dítě mladší 15-ti let činu jinak trestného, může mu soud pro mládež jako jedno z opatření uložit dohled probačního úředníka (§ 93 ZSVM). Zákon však již neřeší, kdy, resp. po jaké době, by měl být probační dohled ukončen. Zpravidla je to řešeno tak, že uzná-li probační úředník, že chování dítěte je již „napraveno“, pak podá návrh soudu a ten rozhodne. Protože však zákon tuto situaci neřeší, řada případů dosáhne až krajní situace, kdy je dohled probačního úředníka nad osobou ponechán až do 18-tého roku věku.

---

¹⁰⁰ Crha, L.: Tři poznámky k zákonu č.218/2003 Sb. (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), Státní zastupitelství 2-3/2004, str. 8

Podíváme-li se pak pozorně na znění § 93 odst.4 ZSVM, pak si povšimneme, že toto ustanovení odkazuje na § 16 odst.1, 2 ZSVM, avšak v právní úpravě byl opomenut odkaz na odstavec třetí tohoto paragrafu. S tím vyvstává určitý problém, neboť jsou zde dva názory, jak situaci řešit. První názor odůvodňuje výpadek třetího odstavce tak, že soudce má dohled upravit přímo „na míru“. Tedy spočívá na stanovisku, že zákonodárce vypustil odkaz na třetí odstavec úmyslně. Takový názor zastávají např. Šámal, Rizman (viz komentář). Druhá skupina argumentuje tím, že co není upraveno zákonem, není možné uložit.

Závěr

V této práci jsem se snažila nastínit problematiku týkající se trestního soudnictví nad mládeží, zabývala jsem se též vývojem trestání dětí a mladistvých a snažila se porovnávat současnou, poměrně novou právní úpravu s určitými prvky úprav předchozích.

V posledních letech se stále diskutuje otázka, zda by nemělo dojít ke snížení věkové hranice trestní odpovědnosti. Názory laické i odborné veřejnosti jsou různé.

Úmluva o právech dítěte OSN požaduje, aby členské státy stanovily minimální hranice týkající se trestní odpovědnosti dětí, nestanoví však, resp. nedoporučuje, konkrétní minimální věk. Úprava v evropských státech je různá. Jako příklady minimálního věku trestní odpovědnosti můžeme uvést: ve Francii 13 let, v Německu a Itálii 14 let, v Dánsku 15 let, ve Španělsku 16 let atd. Snížení minimálního věku pro trestní odpovědnost by tedy nebylo v rozporu s mezinárodním právem ani by neodporovalo praxi jiných států.¹⁰¹

Někteří odborníci zastávají názor, že při snížení věkové hranice dítě nebude zřejmě chápat význam svých práv a stane se pouhou figurkou v rukou obhájce, jenž mu bude dávat pokyny, jak se zachovat. Argumentují, že i kdyby došlo ke snížení této hranice, řada trestních opatření nebude moci být aplikována – např. obecně prospěšné práce (rozpor s mezinárodními závazky), peněžitá opatření – dítě nemá žádný příjem, zákaz činnosti,...¹⁰²

Nesmíme opomenout skutečnost, že mnohem významnější než snížení věkové hranice může být právě způsob reakce na spáchané činy, tedy způsob jakým bude delikventní chování mladistvých a dětí v rámci systému řešen.¹⁰³ Právě toto stanovisko zastávala i důvodová zpráva k zákonu č.218/2003 Sb. Zdůrazňovala, že na

¹⁰¹ Kacaříková, M.: Několik poznámek k diskusi o snížení minimální věkové hranice trestní odpovědnosti v českém trestním právu, *Trestní právo* 3/2002, str.21-22

¹⁰² Kučera, P., Richter, M.: Koncepčnost řešení dětské kriminality, *Trestní právo* 12/2004, str.2-3

¹⁰³ Hálková, H.: Proč byla reforma trestního soudnictví ve věcech mládeže oddálena a jaké byly její cíle, *trestně právní revue* 5/2002, str.136

místo snižování hranic trestní odpovědnosti mladistvých je třeba využívat veškerých možností, jež zákon povoluje.

Na druhou stranu nelze opomíjet ani skutečnost, že současná doba moderních technologií vede k tomu, že nezletilí dospívají mnohem rychleji, a to jak z hlediska fyzického, tak psychického, a tedy v důsledku celkově rychlejšího vývoje, jsou schopni chápat následky svého jednání ve věku nižším.

Pokud by šlo o snížení věkové hranice na 14 let, pak je však otázkou, zda toto snížení zavést ohledně všech trestných činů, a stanovit tak stejnou hranici trestní odpovědnosti pro pachatele závažných i méně závažných protiprávních činů či snížit hranici trestní odpovědnosti pouze u závažných trestných činů a u ostatních ponechat stávající úpravu.

Snižování hranice trestní odpovědnosti není problémem, který je diskutován jen u nás. Naopak lze říci, že tato problematika je řešena stále častěji i v zahraničí. Ostatně není tomu dávno, kdy Slovenská republika trestním zákonem č. 300/ 2005 Z.z. stanovila trestní odpovědnost na 14 let. Ostatně trestní odpovědnost ve věku 14-ti let se u nás v minulosti již také vyskytovala, a to v zákoně č. 48/1931 Sb. z. a n. Posléze byla však trestním zákonem č.86/1950 Sb. stanovena na 15-tý rok věku. Poslaneckou sněmovnou schválená verze trestního zákona určovala hranici trestní odpovědnosti na 14 let, zákon schválen nebyl, avšak nikoli z důvodu snížení věkové hranice - ta se předmětem sporu vůbec nestala.

Já osobně se přikláním spíše k názoru, že za současné situace by ke snížení věkové hranice trestní odpovědnosti dojít mělo. 14-leté děti jsou v souvislosti s dnešním pokrokem natolik vyspělé, že jsou schopny chápat důsledky svého jednání, a tedy nést za něj i odpovědnost.

Vzhledem k tomu, že o problematice dětských a mladistvých pachatelů se v posledních letech mluví stále častěji, tak dochází k určitým pokrokům a postupně vzniká celá řada funkcí, jež mají mládeži s jejich problémy napomáhat, a to např. od protidrogových

koordinátorů přes telefonické linky pomoci, kurátory pro mládež, úřad pro sociálně právní ochranu dětí, probačního úředníka až po tzv. street workery (= sociální asistent), který se pohybuje „v ulicích“ mezi mládeží a orientuje se na ochranu těchto nezletilců před sociální patologií a snaží se je dovést k normálnímu „zdravému“ životu.

Jako nedostatek zákona o soudnictví ve věcech mládeže lze chápat to, že neupravuje problematiku právní úpravy mladých dospělých. Jde-li o mladé dospělé pachatele, tzn. mezi 18 – 21 rokem života, původní návrh ZSVM počítal i se speciální úpravou pro tuto věkovou skupinu. Důvodová zpráva se o kategorii mladých dospělých zmiňuje na několika místech, zdůrazňuje nutnost specifického přístupu k této skupině osob zejm. z hlediska ukládání sankcí, jejich výkonu i vedení trestního řízení. Specifický postup je odůvodněn zejména tím, že dospělí v blízkém věku mladistvých žijí v tzv. sociálním vakuu, kdy již přestávají patřit do svého původního prostředí, avšak na stranu druhou si ještě nevytvořili prostředí vlastní. Právě to často může vést k jejich kriminalitě (vandalství, experimenty s drogami, ...).¹⁰⁴ ZSVM nakonec trestání této skupiny osob neupravil, přesto však nastala určitá změna, neboť byl upraven trestní zákon. Nyní § 26 odst. 5 obsahuje do jisté míry specifický postup ohledně těchto dospělých.¹⁰⁵

Oddělení soudnictví mládeže a dospělých považují i přes některé nedostatky zákona nepochybně za obrovský přínos.

---

¹⁰⁴ www.psp.cz: důvodová zpráva k zákonu č.218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

¹⁰⁵ Sotolář, A.: Specifika probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, Trestněprávní revue 9/2005, str.237

Seznam použité literatury

Učebnice, odborné publikace

1. Čič M.: Ochranná výchova v československém trestnom práve, Bratislava 1971
2. Jelínek J. a kol.: Trestní právo procesní, 3.vydání, Praha, EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003
3. Kolektiv autorů: Problémy trestního postihu mladistvých, Sborník, 1. vydání, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2003
4. Marešová A. a kol.: Sociálně patologické jevy u mládeže a návrh opatření k omezení jejich vzniku, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 1997
5. Novotný O., Dolenský A., Jelínek J., Vanduchová M.: Trestní právo hmotné, obecná část, 4. přepracované vydání, ASPI Publishing, Praha 2003
6. Novotný O.: O trestu a vězeňství, Academia, Praha 1969
7. Rozum J.: Právní úprava trestního soudnictví nad mládeží v Československu z roku 1931, 1. vydání, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 1996
8. Solnař V.: Tresty a ochranná opatření, Academia, Praha 1979
9. Válková H., Dünkel F.: Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě, Leges, Praha 1992
10. Vanduchová M.: Poslední novely trestního zákona z hlediska trestání mladistvých in: Pocta O. Novotnému k 70. narozeninám, CODEX Bohemia s.r.o., 1998
11. Zborník F.: Trestní soudnictví nad mladistvými v ČR a v zahraničí, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 1996

Komentáře

1. Jelínek J., Melicharová D.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou, Linde Praha, 2004
2. Jelínek J., Sovák Z.: Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a předpisy související, 20.aktualizované vydání, Linde Praha s.r.o., 2004
3. Šámal P., Válková H., Sotolář A., Hrušáková M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže; Komentář, 1. vydání, Praha, C.H.Beck, 2004
4. Šámal P., Púry F., Rizman S.: Trestní zákon, komentář; C.H.Beck 2003

Časopisy

1. Císařová D.: Několik poznámek k zákonu č. 218/2003 Sb. (zákon o soudnictví ve věcech mládeže); Bulletin advokacie 6/2004, str.35-38
2. Crha L: Tři poznámky k zákonu č.218/2003 Sb. (zákon o soudnictví ve věcech mládeže); Státní zastupitelství 2-3-2004, str.7-9
3. Hálková H.: Proč byla reforma trestního soudnictví ve věcech mládeže oddálena a jaké byly její cíle; Trestněprávní revue 5/2002, str.135-138
4. Hrušáková M. : Ochrana soukromí mladistvých a dětí v řízení dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a publikace obrazových snímků; Trestněprávní revue 6/2006, str.170-173
5. Jelínek J.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a základní zásady trestního řízení; Kriminalistika 4/2003, str.251-261

6. Jelínek J.: K trestní odpovědnosti mladistvých (Několik poznámek k ustanovení § 5 zákona o soudnictví ve věcech mládeže); *Kriminalistika* 2/2005, str.125-13
7. Kacafírková M.: Několik poznámek k diskusi o snížení minimální věkové hranice trestní odpovědnosti v českém trestním právu; *Trestní právo* 3/2002, str.21-22
8. Koudelka L.: Zamyšlení nad náplní pojmu „právo veřejnosti na účast u jednání soudu“; *Soudce* 9/2005, str.2-4
9. Kučera P., Richter M.: Koncepčnost řešení dětské kriminality, *Trestní právo* 12/2004, str.2-3
10. Marešová A.: Kriminalita mládeže, *Trestní právo* 4/2005 str.14-20
11. Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 28/04 z 8.11.2005
12. Paroulková V.: Vazba mladistvých podle zákona č.218/2003 Sb. a možnosti zjednodušení trestního řádu ve věcech vazby, *Trestní právo* 6/2004, str.13-15
13. Rozhodnutí českých soudů ve věcech trestních 10/2005, Usnesení Krajského soudu v Brně – soudu pro mládež ze dne 19.5.2005, sp.zn. 4 Ntmo 3/2005
14. Říha J.: Ještě k nepřičetnosti podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže (zejména ke vztahu § 5 odst.1, 2 ZSM a § 12 TrZ); *Trestněprávní revue* 10/2006, str.293-299
15. Sotolář A., Válková H.: Trestní opatření v trestních věcech mladistvých, *Trestněprávní revue* 2/2005, str.29-34
16. Sotolář A., Válková H.: Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2. část), *Trestněprávní revue* 3/2005, str.62-74
17. Sotolář A.: Specifika probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, *Trestněprávní revue* 9/2005, str.229-237
18. Sotolář A.: Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých, *Trestněprávní revue* 6/2004, str.169-182

19. Sotolář A.: K zániku trestnosti činu spáchaného mladistvým podle §7 zákona o soudnictví ve věcech mládeže a k jeho procením důsledkům, Trestněprávní revue 5/2004, str.156-158
20. Sotolář A.: K uplatnění výchovných opatření vůči mladistvým v průběhu trestního řízení a v rámci odklonů od standardního trestního řízení, Trestněprávní revue 9/2004, str.276-279
21. Sotolář A. : K ochraně soukromí mladistvých podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže; Trestněprávní revue 4/2004
22. Sotolář A.: K povaze probačního dohledu nad mladistvými provinilci; Trestněprávní revue 11/2005, str.304-306
23. Sotolář A.: K probačním programům v systému soudnictví ve věcech mládeže; Trestněprávní revue 12/2006, str.373-378
24. Sotolář A. : K ochraně soukromí mladistvých podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže; Trestněprávní revue 4/2004
25. Sotolář A.: K možnosti přenechání postižení mladistvého provinilce zákonným zástupcům, škole a výchovnému zařízení, Trestněprávní revue 11/2004
26. Ščerba F.: K právní úpravě odklonů uplatňovaných v řízení proti mladistvým, Trestní právo 5/2005, str.16-24
27. Válková H.: K postavení státního zástupce v řízení ve věcech dětí mladších 15-ti let, Trestněprávní revue 1/2004, str.26-27
28. Válková H. : Ochrana soukromí a osobnosti mladistvého versus právo na informace, svoboda projevu a zásada veřejnosti; Trestněprávní revue č.4/2006, str.97-102
29. Válková H.: K zařazení dítěte mladšího patnácti let do výchovného programu podle § 93 odst.1 ZSM; Trestněprávní revue 7/2005, str.188-189

30. Válková H., Sotolář A.: Čin jinak trestný a možné reakce na něj v systému soudnictví ve věcech mládeže; Trestněprávní revue 7/2004, str.197-203
31. Záruba J.: O účasti státního zastupitelství v civilním řízení zahájením jeho návrhem podle § 90 odst. 1 zákona č.218/2003 Sb.; Justiční praxe 6/2003, str.413-426
32. Zezulová J.: Řízení v trestních věcech mladistvých ve znění zákona č.218/2003 Sb., Státní zastupitelství 4/2003, str.2-8
33. Zezulová J., Růžička M.: Aktuální problémy zákona č.218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, Státní zastupitelství 7-8/2005 str.6-14
34. Zezulová J., Růžička M.: Aktuální problémy zákona č.218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, Státní zastupitelství 9/2005, str.14 a násl.
35. Žampach J.: Nad jedním rozhodnutím ve věcech dětí mladších 15 let podle zákona č.218/2003 Sb.; Státní zastupitelství 5/2006, str.5-7

Internetové zdroje

1. www.psp.cz: Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona později vyhlášeného pod č.218/2003 Sb. (tisk 210 Poslanecké sněmovny – volební období 2002-2006)
2. www.nsoud.cz: usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2006 sp.zn.8 Tdo 185/2006
3. www.nsoud.cz: Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. října 2005 sp. Zn. 8 Td 36/2005
4. www.nsoud.cz: Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.června 2006 sp.zn. 8 Dt 33/2006
5. www.nsoud.cz: rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn. 8 Tdo 751/2005 ze dne 16.6.2005
6. www.mvcr.cz